

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік та аналіз ефективності використання виробничих запасів на
ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0711
оа-з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньої програми «Облік і аудит»

А.Ю. Пурик

Керівник к.е.н., професор Рибалко О.М.

Рецензент д.е.н., професор Варламова І.С.

Запоріжжя – 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
«_____» _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Пурик Анастасії Юріївні

1. Тема роботи: Облік та аналіз ефективності використання виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»
керівник роботи Рибалко Олена Михайлівна, к.е.н., професор,
затверджені наказом ЗНУ від 09.06.2022 р., № 641-с.
2. Строк подання студентом роботи 01 грудня 2022 року
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та аналізу оплати праці на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити): розкрити теоретично-методичні основи обліку та аналіз використання виробничих запасів; виокремити особливості обліку виробничих запасів та шляхи їх удосконалення на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»; провести аналіз ефективності використання виробничих запасів та їх вплив на результати діяльності підприємства НА ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить: 21 табл., 8 рис., 7 формул

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., професор Рибалко О.М.	19.08.2022	19.08.2022
2	к.е.н., професор Рибалко О.М.	16.09.2022	16.09.2022
3	к.е.н., професор Рибалко О.М.	07.10.2022	07.10.2022

7. Дата видачі завдання: 15 червня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2022	виконано
2.	Написання вступу	липень 2022	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2022	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2022	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2022	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2022	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2022	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2022	виконано

Студентка _____
(підпис)

А.Ю. Пурик

Керівник роботи _____
(підпис)

О.М. Рибалко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 123 с., 3 розділи, 21 табл., 8 рис., 7 додатків, 60 джерела.

ОБЛІК, ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ, МЕТОДИ ОЦІНКИ, МАТЕРІАЛОВІДДАЧА, МАТЕРІАЛОЄМНІСТЬ, АНАЛІЗ, ЕФЕКТИВНІСТЬ

Об'єкт дослідження – виробничі запаси в системі управління оборотними активами ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Метою кваліфікаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій обліку та аналіз ефективності використання виробничих запасів та надання пропозицій щодо вдосконалення виробничих запасів, а також пошук резервів підвищення ефективності використання виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові та специфічні методи пізнання: методи індукції та дедукції, методи теоретичного узагальнення та порівняння.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку і аналіз виробничих запасів для забезпечення інтересів користувачів у сучасних економічних умовах для ефективного використання виробничих запасів.

Основні результати, що відображають наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

удосконалено:

– зміст сутності трактування терміну «виробничі запаси», як активи, які використовуються для подальшого продажу, споживання під час

виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством;

- наукову класифікацію груп та основних видів запасів для правильної організації обліку запасів та контролю запасів, що знаходяться у надлишку або в обмеженій кількості на підприємстві;

- діючий механізм документування операцій з руху виробничих запасів, що дозволить зменшити обсяги зайвої роботи облікового апарату та дозволить зосередитись на результативності інформації, що впливає на прийняття управлінських рішень щодо наявності виробничих запасів і запропонувати на підприємстві лімітно-забірну картку, в якій на відміну від стандартної, надається можливість оформлення багаторазового відпуску двох номенклатурних номерів виробничих запасів;

- система бюджетування, щодо структури побудови схеми операційного бюджету, як частини генерального бюджету, яка включає в себе план прибутків і збитків та деталізується через допоміжні кошториси, які відображають статті доходів та витрат підприємства.

набули подальшого розвитку:

- механізм розрахунків вибуття виробничих запасів за методом ФІФО, що запобігає можливості маніпулювати прибутком, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка приблизно збігається з поточною ринковою вартістю;

- пропозиції щодо визначення рівня забезпеченості необхідними матеріалами та витратоємкості обороту виробничих запасів за допомогою методики планування, аналізу та контролю запасів.

Отримані наукові результати спрямовані на підвищення достовірності та оперативності обліку виробничих запасів та можуть використовуватися при розробці нормативних матеріалів з бухгалтерського обліку та аналізу.

Практичне знання отриманих результатів полягає у розробленні рекомендацій, спрямованих на удосконалення обліку та методики аналізу виробничих запасів.

SUMMARY

Qualifying work contains 123 pp., 3 sections, 21 tab., 8 fig., 7 annex, 60 references.

ACCOUNTING, MANUFACTURING INVENTORIES, EVALUATION METHODS, MATERIAL YIELD, MATERIAL CAPACITY, ANALYSIS, EFFICIENCY

The object of the study is production stocks in the current assets management system of PTAHOFABRYKA "ZARICHNA" LLC.

The purpose of the qualification work is the scientific substantiation of theoretical provisions and the development of practical accounting recommendations and the analysis of the efficiency of the use of production stocks and the provision of proposals for the improvement of production stocks, as well as the search for reserves for improving the efficiency of the use of production stocks at PTAKHOFABRYKA "ZARICHNA" LLC.

Research methods: a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. During the research, general scientific and specific methods of cognition were used: methods of induction and deduction, methods of theoretical generalization and comparison.

The scientific novelty of the obtained results lies in the substantiation of theoretical and methodological provisions and the development of practical recommendations for improving the accounting and analysis of production stocks to ensure the interests of users in modern economic conditions for the effective use of production stocks.

The main results reflecting the scientific novelty of the research are as follows:

improved:

- the content of the essence of the interpretation of the term "production stocks" as assets that are used for further sale, consumption during the production of products, performance of work and provision of services, as well as enterprise management;

- scientific classification of groups and main types of stocks for the correct organization of stock accounting and control of stocks that are in excess or in limited quantities at the enterprise;

- an effective mechanism for documenting operations on the movement of production stocks, which will allow to reduce the amount of redundant work of the accounting apparatus and allow to focus on the effectiveness of information that affects the adoption of management decisions regarding the availability of production stocks and to offer a limit-withdrawal card at the enterprise;

- the budgeting system, regarding the structure of the construction of the operating budget scheme, as part of the general budget, which includes the profit and loss plan and is detailed through auxiliary estimates that reflect the items of income and expenses of the enterprise.

acquired further development:

- the mechanism for calculating the disposal of production stocks according to the FIFO method, which prevents the possibility of manipulating profits, ensures that the amount of stocks, which approximately coincides with the current market value, is reflected in the balance sheet;

- proposals for determining the level of provision of necessary materials and the cost-effectiveness of turnover of production stocks using the methodology of planning, analysis and control of stocks.

The obtained scientific results are aimed at increasing the reliability and efficiency of inventory accounting and can be used in the development of regulatory materials on accounting and analysis.

Practical knowledge of the obtained results consists in the development of recommendations aimed at improving accounting and methods of analysis of production stocks.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

СКРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	
1.1 Економічна сутність та основні завдання обліку виробничих запасів.....	17
1.2 Визнання та оцінка виробничих запасів.....	25
1.3 Методичні засади аналізу використання виробничих запасів підприємства.....	35
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ НА ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	39
2.2 Особливості первинного, аналітичного та синтетичного обліку виробничих запасів суб'єкта господарювання.....	54
2.3 Шляхи удосконалення обліку ефективності використання виробничих запасів та системи бюджетування на підприємстві.....	68
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»	
3.1 Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами.....	78
3.2 Аналіз ефективності використання виробничих запасів на	

підприємстві.....	83
3.3 Напрямки підвищення ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.....	89
ВИСНОВКИ.....	97
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	102
ДОДАТОК А Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2018 р.....	107
ДОДАТОК Б Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2019 р.....	109
ДОДАТОК В Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2020 р.....	111
ДОДАТОК Д Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2018 р.....	113
ДОДАТОК Е Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2019 р.....	116
ДОДАТОК Ж Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2020 р.....	119
ДОДАТОК И Запропонована автором лімітно-забірна картка.....	122

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ЗУ – Закон України

П(С)БО – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

ТМЦ – товарно-матеріальні цінності

ТТН – товарно-транспортна накладна

тис. люд.-год. – тисяч людино – годин

тис. люд.-днів – тисяч людино – днів

тис. грн. – тисяч гривень

год. – годин

грн. – гривень

р. – рік

шт. – штук

і т.д. – і так далі

% – відсотки

ВСТУП

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності, в деяких галузях витрати матеріальних ресурсів становлять близько 60% і значно перевищують собівартість продукції (послуг, робіт).

Важливе практичне значення та виробничу спрямованість мають питання обліку та аналізу запасів, оскільки це є передумовою подальшого розвитку виробництва на підприємствах.

Належним чином організований облік виробничих запасів, тобто якісна поінформованість про їх наявність та рух, має суттєве значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства та в контролі за зберіганням матеріальних цінностей.

У процесі реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку, врахування тенденції до переходу на міжнародні стандарти обліку змінюються вимоги до обліку ефективності використання виробничих запасів, а також розширюються поставлені перед ним завдання. Однак певні питання обліку використання виробничих запасів після переходу до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку досліджені не повністю. Серед таких питань одним із головних є неоднозначність підходів до визначення суті поняття «виробничі запаси», їх класифікації з урахуванням галузевої специфіки [1, С. 13-14].

Теоретичні положення і практичні аспекти обліку виробничих запасів обґрунтовані в роботах Ф. Ф. Бутинця, П. С. Безруких, С. Ф. Голова, В. І. Єфименка, А. М. Коваленко, В. М. Костюченка, М. В. Кужельного, В. М.

Мурашка, М. С. Пушкаря, В. В. Сопка, Л. І. Слюсарчука, Н. М. Ткаченко та інших дослідників.

Серед зарубіжних вчених питання обліку виробничих запасів знайшли своє відображення в роботах Е. Бріттона, К. Ватерсона, І. А. Бланка, І. А. Бондарева, Г. Муса, Р. Ханшманна, Річарда Д. Інвіна, Інк., В. Дж. Стівенсона, Р. З. Чейза, Н. Дж. Еквілайна, Р. Ф. Якобса та інших дослідників.

Утім, незважаючи на значні напрацювання щодо розкриття сутності поняття «виробничі запаси», їх класифікації, оцінки, єдиної позиції у висвітленні даного поняття серед вчених не існує. Неоднозначність підходів до трактування категорій «матеріальні активи», «виробничі ресурси», «матеріальні ресурси», «запаси», «виробничі запаси» свідчить про необхідність та актуальність подальших досліджень та напрацювань щодо уточнення та поглиблення сутності виробничих запасів.

Теоретичне і практичне значення вирішення зазначених питань по удосконаленню обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів на підприємстві і зумовили вибір теми, визначили основні завдання і цільову спрямованість наукової роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень і розроблення практичних рекомендацій обліку та аналіз ефективності використання виробничих запасів та надання пропозицій щодо вдосконалення виробничих запасів, а також пошук резервів підвищення ефективності використання виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- узагальнити наукові підходи щодо визначення виробничих запасів як економічної категорії з метою його уточнення та провести аналіз спеціальної літератури і нормативної бази;
- удосконалити класифікацію основних видів запасів;

- удосконалити діючий механізм документування операцій з руху виробничих запасів;
- удосконалити та обґрунтувати пропозиції щодо побудови схеми операційного бюджету;
- дослідити методи вибуття виробничих запасів;
- провести аналіз основних показників та виявити резерви підвищення ефективності використання виробничих запасів.

Об'єкт дослідження є виробничі запаси в системі управління оборотними активами ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Предметом дослідження є облік та аналіз ефективності використання виробничих запасів підприємства в сучасних умовах господарювання.

У процесі написання кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання. Методи індукції та дедукції – для визначення місця виробничих запасів в системі обліку. Методи теоретичного узагальнення та порівняння дали можливість уточнити понятійний апарат кваліфікаційної роботи в частині трактування сутності поняття «виробничі запаси». Методологічною основою дослідження є системний підхід до розкриття економічної сутності виробничих запасів і процесу їх відтворення.

Теоретичною та методичною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних економістів з обліку й аналізу виробничих запасів, законодавчі та нормативні акти України, інструктивні матеріали, матеріали Держкомстату України, а також дані бухгалтерського обліку підприємства.

За допомогою методів групування та узагальнення вдосконалено трактування терміну «виробничі запаси» для потреб бухгалтерського обліку. Абстрактно-логічний метод та метод причинно-наслідкових зв'язків були використані під час дослідження положень забезпечення достовірності формування інформації про виробничі запаси в Податковому кодексі та в процесі теоретичного узагальнення й формування висновків.

Методи аналогії, аналізу та синтезу, порівняння дозволили обґрунтувати поєднання методів списання виробничих запасів, що задовольняє інтереси користувачів. Для побудови діаграм, таблиць і схем – використано графічний метод.

Особливе місце в кваліфікаційній роботі відведено основним напрямкам і інформаційному забезпеченню аналізу виробничих запасів.

Інформаційною базою дослідження є Закони України, Постанови Кабінету Міністрів, Накази органів державного управління, Міністерства фінансів, Національного банку України, положення (стандарт) бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку, спеціальні та періодичні видання, а також зарубіжні видання з питань ринкової економіки, бухгалтерського обліку, економічного аналізу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку і аналіз виробничих запасів для забезпечення інтересів користувачів у сучасних економічних умовах для ефективного використання виробничих запасів.

Основні результати, що відображають наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

удосконалено:

- зміст сутності трактування терміну «виробничі запаси», як активи, які використовуються для подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством;

- наукову класифікацію груп та основних видів запасів для правильної організації обліку запасів та контролю запасів, що знаходяться у надлишку або в обмеженій кількості на підприємстві;

- діючий механізм документування операцій з руху виробничих

запасів, що дозволить зменшити обсяги зайвої роботи облікового апарату та дозволить зосередитись на результативності інформації, що впливає на прийняття управлінських рішень щодо наявності виробничих запасів і запропонувати на підприємстві лімітно-забірну картку, в якій на відміну від стандартної, надається можливість оформлення багаторазового відпуску двох номенклатурних номерів виробничих запасів;

– система бюджетування, щодо структури побудови схеми операційного бюджету, як частини генерального бюджету, яка включає в себе план прибутків і збитків та деталізується через допоміжні кошториси, які відображають статті доходів та витрат підприємства.

набули подальшого розвитку:

– механізм розрахунків вибуття виробничих запасів за методом ФІФО, що запобігає можливості маніпулювати прибутком, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка приблизно збігається з поточною ринковою вартістю;

– пропозиції щодо визначення рівня забезпеченості необхідними матеріалами та витратоємкості обороту виробничих запасів за допомогою методики планування, аналізу та контролю запасів.

Практичне знання отриманих результатів полягає у розробленні рекомендацій, спрямованих на удосконалення обліку та методики аналізу виробничих запасів. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити ефективність використання виробничих запасів. Отримані наукові результати спрямовані на підвищення достовірності та оперативності обліку виробничих запасів та можуть використовуватися при розробці нормативних матеріалів з бухгалтерського обліку та аналізу.

Основні результати дослідження, що викладені в науковій роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення на II Міжнародній науково-практичній конференції «Progressive research in the modern world» (02-04 листопада 2022 року, Бостон, США), XVII Міжнародній науково-практичній

конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (13-14 жовтня 2022 року). Було надруковано тези доповідей: «Облік виробничих запасів: національний аспект», «Виробничі запаси підприємства за методом FIFO».

Була надрукована стаття «Особливості облікових процесів на сільськогосподарському підприємстві з виробничих запасів» (Вісник ЗНУ).

Кваліфікаційна робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури.

Загальний обсяг роботи становить 123 сторінок, на яких розміщено 8 рисунків, 21 таблиця, 7 формул, 7 додатків та 60 пунктів списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1 Економічна сутність та основні завдання обліку виробничих запасів

У ринкових умовах ефективність функціонування господарювання підприємств залежить значною мірою від раціонального використання певних видів ресурсів, а саме: трудові, матеріальні, що становлять виробничі ресурси в своїй сукупності з основними засобами. Поняття матеріальних (виробничих) ресурсів слід відрізняти від розуміння виробничих запасів, оскільки перше є більш загальним терміном, ніж виробничі або матеріальні запаси (рисунок 1.1).

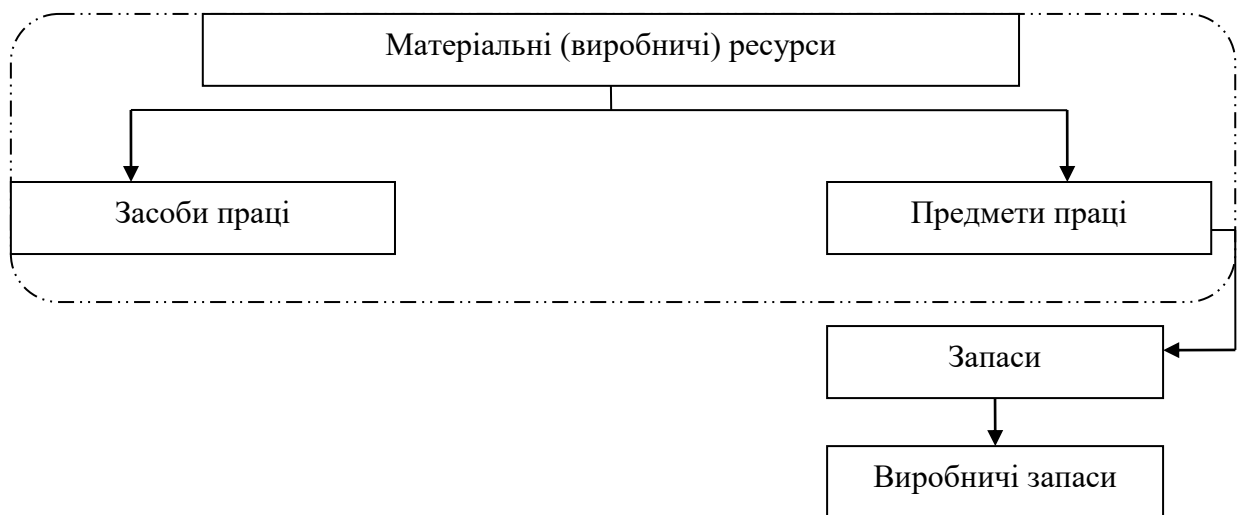

Рисунок 1.1 – Виробничі запаси у складі ресурсів

Виробничі запаси в теоретичному розумінні являють собою предмети праці, що у виробничому процесі можуть бути використані одноразово, а

також на готову продукцію переносять свою вартість повністю. Більшість предметів праці в бухгалтерському обліку співвідносяться як виробничі запаси. Але поняття виробничих запасів та матеріальних запасів є дискусійним і має неоднозначні трактування в літературних джерелах.

В 70-80-х роках минулого століття з'явилося поняття «виробничі ресурси» в економічній літературі [1-4]. Відтак, під «виробничими ресурсами» можна розуміти суму, що складається з ресурсів основних засобів, трудових та матеріальних ресурсів. Із затвердженням Положення (стандарту) бухгалтерського обліку поняття «запаси» з'явився у вітчизняній літературі [5-9]. Термінологія до впровадження стандартів мала різну назву, а саме предмети праці, товарно-матеріальні цінності, матеріальні ресурси, засоби праці, виробничі ресурси тощо.

Науковець В.Д. Новодворський зазначає наступне, що «складовою виробничих ресурсів є матеріальні ресурси, які представляють комплекс речових елементів, що призначені для обробки в процесі виробництва за допомогою засобів праці» [10, с. 7]. На думку дослідника Л. В. Лібермана, об'єкт обліку матеріалів – це предмети праці, які використовуються у виробничому господарстві, а також те, що відноситься до малоцінних швидкозношуваних предметів [28, с. 8].

Дослідницею В. І. Петровою досліджується визначення «оборотних виробничих фондів, котрі складаються з предметів праці (матеріали, сировина тощо), тобто те, на що в процесі праці направлений вплив людини та з чого продукція виготовляється». Особливість їх функціонування виражається через те, що вони цілком можуть бути використані під час одного циклу виробництва. Крім цього, науковицею було зазначено, що в процесі здійснення планування та обліку предметами праці називаються матеріали або виробничі запаси [32, с. 46].

П. І. Багрієм було запропоновано трактування поняття «виробничі запаси» як засоби виробництва, котрі надходять до споживачів (на будову або підприємство) і ще у процесі виробництва не використовуються, і тут же

запропонував визначення терміну «запаси» в якості наявності матеріальних ресурсів (предметів споживання та засобів виробництва) з метою задоволення потреб населення, обслуговування невиробничої сфери та забезпечення безперервності розширеного відтворення [1, с. 167].

М. В. Дубініною виокремлено два види складських запасів – виробничих та товарних [13, с. 47], при цьому зазначено, що виробничими запасами виступають матеріальні цінності, які можуть знаходитись на складі підприємств виробничої сфери та для подальшого використання можуть бути призначеними; а товарними запасами виступають матеріальні цінності, що зберігаються на складах, але мають призначення для продажу.

При визначенні поняття матеріальних оборотних активів деякими авторами застосовується термін «цінності» [14-15]. Водночас поняття «цінність» виступає описовою ознакою, категорією, критеріальним або якісним показником, котрим характеризуються запаси в якості економічних елементів, що для їх власника мають користь і можуть принести для нього економічну вигоду.

З певними суперечливими моментами пов'язано застосування детермінанти «матеріально-виробничі запаси», оскільки матеріальними запасами виступають не лише предмети праці, а також засоби праці. Тому це поняття є ширшим, адже ним охоплюються всі активи, що у виробничому процесі використовуються та мають матеріальну форму [17]. Для застосування поняття «товарно-матеріальні запаси» та «товарно-матеріальні активи» є неприйнятними з причини охоплення ними тих активів, що мають матеріальну форму, які можуть виступати як оборотними, так і необоротними активами. При цьому робиться акцент на можливості продажу таких активів.

З використанням терміну «предмети праці» пов'язані певні протиріччя. Сутності елементів виробництва, які підлягають обробці, достатньою мірою відповідає поняття предметів праці, але воно традиційно використовується не в якості облікової категорії, а як економічної.

Поняттям «товарно-виробничі запаси» найбільшою мірою відображаються характерні властивості матеріальних елементів виробництва, основним призначенням яких у процесі виробництва є обробка, формування основи виробів, при цьому має бути врахована можливість перебування їх на складі у вигляді виробничих запасів у складі резервів або готових товарів (виробів), котрі знаходяться на складах [18]. Викликає певні протиріччя використання цього терміну, що в довідковій літературі пов'язано із його тлумаченням. Відтак, більшістю авторів під терміном «запаси» розуміється певний резерв матеріальних ресурсів, які в поточній діяльності підприємства не використовуються, зберігання на випадок необхідності та призначені для забезпечення безперервності процесу виробництва. Тобто, в даному випадку є досить специфічною суть поняття запасів. Незважаючи на те, що у застосуванні для розкриття сутності предметів праці є найбільш прийнятним термін «товарно-виробничі запаси», також це стосується їх окремих характерних особливостей, до широкого вжитку термін «запаси» увійшов з прийняттям П(С)БО.

Так, основні складові оборотних матеріальних активів об'єднує П(С)БО 9 «Запаси» [52], згідно з п. 4 якого «запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством». Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [53], активами виступають ресурси, які контролюються підприємством внаслідок минулих подій, за очікуваннями використання яких у майбутньому призведе до отримання економічної вигоди внаслідок будь-якого використання таких запасів. Проте П(С)БО 9 не містить такого терміну як «виробничі запаси», хоча у складі запасів виділяється сировина, комплектуючі вироби, матеріали і допоміжні матеріали, інші матеріальні цінності, які мають призначення для виконання робіт, виготовлення

продукції, обслуговування виробництва, надання послуг та адміністративних потреб.

Відповідно до міжнародного стандарту МСФЗ (IAS) 2 «Запаси», «запасами є активи, які в ході звичайної діяльності передбачені для подальшого продажу; що перебувають у процесі виробництва для такого продажу, або ті, що знаходяться у вигляді матеріалів та сировини, які у процесі виробництва або надання послуг будуть використовуватись, за винятком незавершеного виробництва, що може виникнути за угодами на будівництво, включаючи сюди безпосередньо пов'язані з ними угоди на надання біологічних активів, фінансових інструментів та послуг, які належать до сільськогосподарської діяльності, та сільськогосподарська продукція в процесі її збирання».

Аналіз літературних джерел та нормативно-правової бази свідчить про неоднозначність щодо підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників до трактування терміну «виробничі запаси», щодо функціонального призначення, щодо визначення їх складових елементів та принципів віднесення запасів до складу виробничих (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення терміну «виробничі запаси» в економічній літературі

Автор	Активи	Засоби виробництва	Оборотні засоби	Предмети праці	Матеріальні ресурси	Матеріали	Виробничі запаси	Споживаються в операційному циклі	Призначені для виробництва продукції
Багрій П. І.		+			+				
Бородкин А. С.			+	+	+			+	
Безруких П. С.				+	+	+		+	
Бутинець Ф. Ф.	+			+			+	+	+
Велш Г. А.	+							+	+
Верхоглядова Н. І.					+			+	+
Грабова Н. М.	+			+		+	+	+	+
Коваленко А. М.	+		+					+	
Кужельний М. В.				+			+		
Ліберман Л. В.				+		+		+	

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Міддлтон Д.							+		
Мус Г.									+
Новодворський В. Д.			+	+	+				+
Сопко В. В.			+			+	+		
Петрова В. І.			+	+		+	+	+	
Пушкар М. С.			+	+		+			+
Річард Д. Ірвін					+			+	+
Терещенко Л. О.	+			+			+	+	+
Хендриксен Е. С.			+			+		+	
Шара Є. Ю.	+		+				+	+	+

Отже, розуміємо, що об'єкт дослідження має різноманітні варіанти трактування в економічній літературі. Така відмінність говорить про те, що в залежності від обраного підходу до визначення розкривається суть будь-якої економічної категорії (рисунок 1.2).

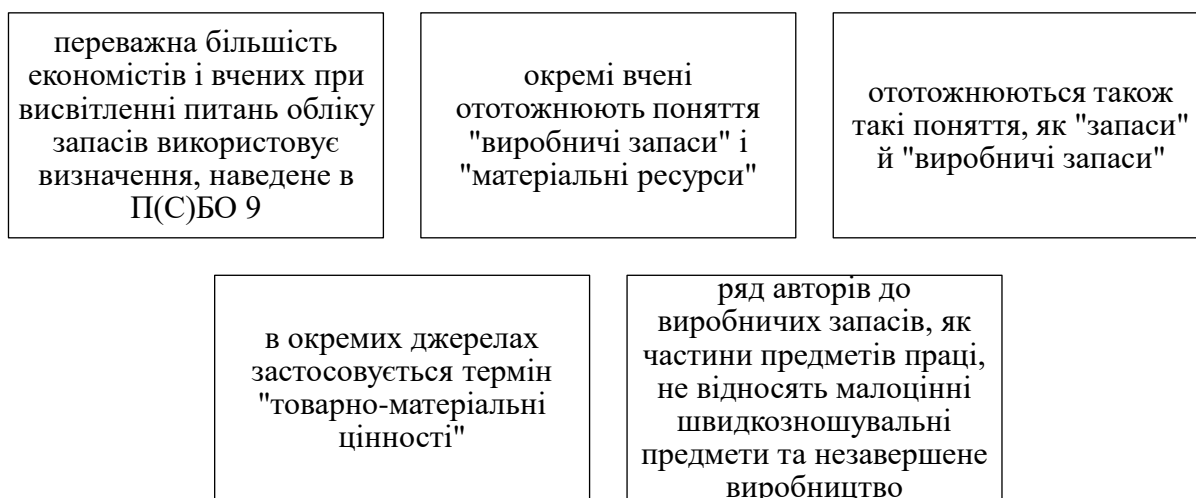

Рисунок 1.2 – Основні підходи критичної оцінки існуючих визначень поняття «виробничі запаси»

Так, науковці П. С. Безруких, А. С. Бородкін, Н. І. Верхоглядова та Річард Д. Ірвін розглядають виробничі запаси під матеріальними ресурсами, які на собівартість продукції повністю переносять свою вартість, тобто споживаються. При цьому у виробничому та господарському процесі вони

використовуються в якості предметів праці.

Під «виробничими запасами» дослідником М. В. Кужельним розглядається мінімальний запас предметів праці, необхідний для забезпечення виробничого процесу, таким чином, під цим не розкривається економічна природа виробничих запасів.

Н. М. Грабовою поняття «виробничі запаси» і «запаси» ототожнюються. Втім, виробничі запаси виступають як складова матеріальних запасів на підприємстві, а не всі матеріальні запаси.

На нашу думку виробничі запаси можна трактувати як активи, які для подальшого продажу використовуються, під час виробництва продукції споживаються, забезпечують надання послуг і виконання робіт, а також здійснюється управління підприємством.

В ході виробничого процесу використовується велика кількість матеріалів. Класифікація є вихідним моментом побудови їх обліку. В зв'язку з потребою отримати точну і достовірну інформацію для обліку виробничих запасів набуває особливої актуальності здійснення класифікації в умовах реформування економіки.

Їх науково обґрунтована класифікація має важливе значення для правильної організації обліку запасів. Запаси можуть бути класифікованими за ознаками, що подано в таблиці 1.2. Також в даній таблиці нами було запропоновано одну із класифікаційних груп запасів «За обсягом», якою враховано два види запасів: «вільні», тобто запаси, що знаходяться на підприємстві у надлишку, та «обмежені», тобто запаси, що на підприємстві знаходяться в обмеженій кількості.

Наведеною класифікацією запасів забезпечується виконання основних завдань здійснення обліку та контролю за запасами, серед яких:

- достовірність визначення первісної вартості запасів;
- раціональність визначення одиниці обліку запасів та формування номенклатури-цінника;
- відображення на рахунках обліку операцій з надходження і вибуття

запасів та точне визначення залишків запасів;

– визначення умов переоцінки запасів на дату балансу та методів їх оцінки вразі вибуття;

– організація складського господарства;

– розкриття інформації щодо запасів у примітках до фінансової звітності.

Таблиця 1.2 – Класифікація основних видів запасів

№ з/п	Класифікаційні групи запасів	Вид запасів	Характеристика
1	2	3	4
1.	За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками
		Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи при сезонному транспортуванні
2.	За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах
		У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки на складах підприємства
		В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу, і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
3.	За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи на підприємстві
		Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
4.	За наявністю на початок і кінець звітного періоду	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду
		Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
5.	Відносно до балансу	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі
		Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству
6.	За ступенем ліквідності	Ліквідні	Виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
		Неліквідні	Виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості
7.	За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на даному підприємстві

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
		Вторинні	Матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві
8.	За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
		Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві
9.	За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
		У сфері обігу	Запаси, що знаходяться у сфері обігу
		У невиробничій сфері	Запаси, що не використовуються у виробництві
10.	За структурою і складом	Запаси виробничі (предмети та засоби праці)	Запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, напівфабрикатів власного виробництва, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, палива, запчастин, тари, МШП
		Запаси незавершеного виробництва	Частина продукції, що не пройшла всіх стадій обробки та не прийнята відділом технічного контролю (ВТК)
		Запаси готової продукції (продукти праці)	Продукція, закінчена виробництвом, що прийнята ВТК і знаходиться на складі
		Запаси товарні (продукти праці)	Товари, що знаходяться у сфері обігу, а також продукція, що знаходиться в дорозі

Кожна група запасів на підприємствах може складатись із сотень і тисяч назв, розмірів, сортів. З метою раціонального обліку запасів, що сприяв би оперативному плануванню, управлінню та веденню бухгалтерського обліку, необхідним є розробка деталізованого групування запасів.

1.2 Визнання та оцінка виробничих запасів

Розглядаючи на підприємстві облік запасів, обов'язково варто вивчити питання їх оцінювання, оскільки це є важливою передумовою організації та здійснення обліку і, безпосередньо, впливає на точність фінансових

результатів.

Відповідно до П(С)БО 9 запаси визнаються активом, якщо наявна ймовірність того, що в майбутньому підприємство може отримати економічну вигоду, пов'язану з їх використанням, та може бути достовірно визначеною їх вартість.

Запаси виступають основою діяльності на будь-якому підприємстві. Весь виробничий цикл підприємства залежить саме від їх наявності (або відсутності) на складах. Раціональному процесу виробництва на всіх стадіях обробки та випуску готової продукції на виробничому підприємстві сприяє правильна організація надходження або ж вибуття запасів [31, с. 33].

За первісною вартістю зараховуються на баланс підприємства придбані (отримані) або вироблені запаси.

При цьому, на підприємстві надходження запасів можливе шляхом:

- внесення до статутного капіталу;
- придбання їх за плату;
- одержання підприємством безоплатно;
- виготовлення власними силами підприємства;
- обміну на подібні або на неподібні запаси.

Формування первісної вартості залежить саме від цих шляхів.

Первісна вартість відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» – це історична (фактична) собівартість необоротних активів у еквіваленті суми грошових коштів або справедливої вартості інших активів, що були сплачені (передані), витрачені на придбання або створення необоротних активів.

Порядок формування первісної вартості відображено на рисунку 1.3 [32].

Витрати на заготівлю ТМЦ є характерними для тих ТМЦ, що відносяться до вторинної сировини (макулатура, металолом тощо) або ж є продукцією сільськогосподарського призначення. Під час здійснення даних витрат безпосередньо підприємством вони будуть складатися із витрат на оплату праці заготівельників, нарахованих на неї страхових внесків у фонди

загальнообов'язкового державного соціального страхування, витрати на відрядження заготівельників тощо [33].

Під час перевезення власним автомобільним, залізничним або іншим видом транспорту окремо оплачуються отримувачем ТМЦ вантажно-розвантажувальні роботи. Якщо спеціалізованим підприємством – перевізником здійснюється доставка ТМЦ, то до загальної вартості транспортування ТМЦ за вантажно-розвантажувальні роботи включається оплата тарифу.

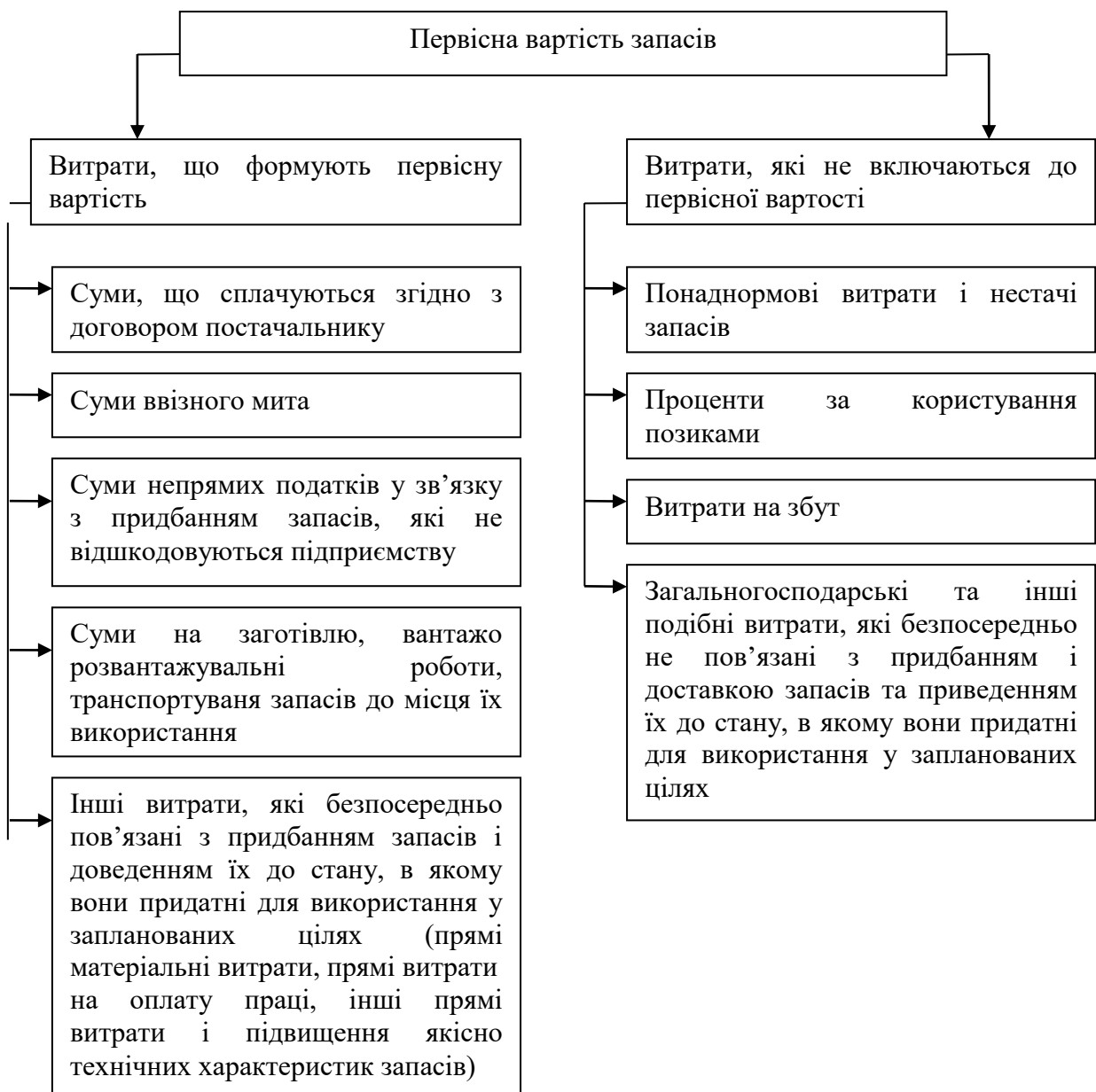

Рисунок 1.3 – Порядок формування первісної вартості

Перевізниками підприємствам надаються послуги, суть яких полягає в тому, що ТМЦ мають бути доставлені в повному обсязі та у визначені терміни. Тобто за своєчасну і повну поставку ТМЦ підприємству перевізник несе відповідальність [34, с. 39].

Згідно з правилами бухгалтерського обліку у складі вартості ТМЦ передбачено два варіанти відображення ТЗВ:

- до вартості придбаних ТМЦ включається їх сума (на окремих субрахунках рахунків обліку ТМЦ);
- на спеціально відкритому для цього обліку субрахунку може здійснюватися окремо облік ТМЦ.

Сума транспортно-заготівельних витрат, яка на окремому субрахунку рахунків обліку запасів узагальнюються, щомісячно має бути розподілена між сумою залишку запасів на кінець звітного місяця і сумою вибувчих запасів (використаних, реалізованих, безоплатно переданих тощо) за звітний місяць.

Як добуток середнього відсотка транспортно-заготівельних витрат і вартості запасів, що вибули, визначається сума транспортно-заготівельних витрат, яка відноситься до запасів, що вибули, з подальшим її відображенням на тих самих рахунках обліку, з якими у кореспонденції відображено вибуття цих запасів.

Середній відсоток транспортно-заготівельних витрат може бути визначений шляхом ділення суми залишків транспортно-заготівельних витрат на початок звітного місяця з транспортно-заготівельними витратами за звітний місяць на суму залишку запасів на початок місяця із запасами, що надійшли за звітний місяць [15, с. 128].

Виробнича собівартість є первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами на підприємстві, що відображено на рисунку 1.4.

Виробнича собівартість продукції, робіт, послуг зменшується на справедливую вартість супутньої продукції, що реалізується, та в оцінці

можливого використання вартість супутньої продукції, яка використовується на самому підприємстві. Підприємством встановлюються перелік та склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (послуг, робіт) [36].

Первісною вартістю запасів, внесених до статутного капіталу підприємства, визначається їх справедлива вартість погоджена з засновниками (учасниками) підприємства з урахуванням витрат, що до первісної вартості запасів придбаних за плату включаються.

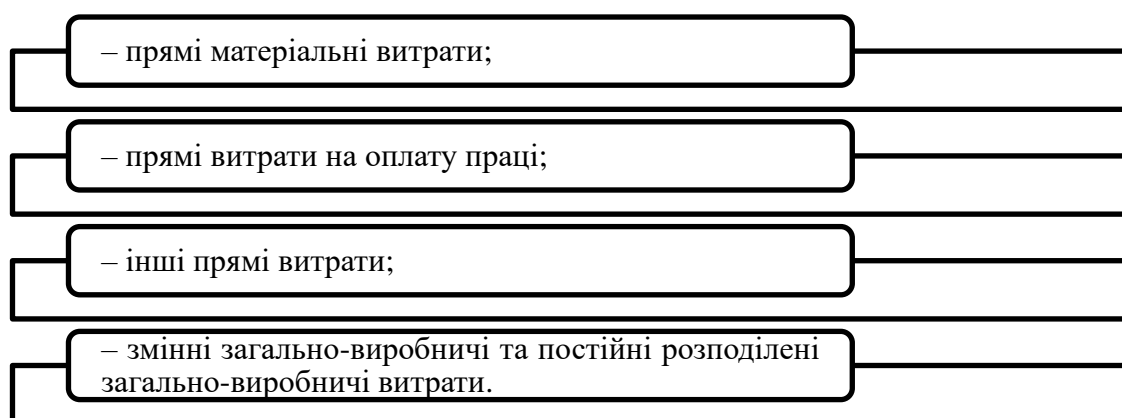

Рисунок 1.4 – Виробнича собівартість продукції. робіт, послуг

Справедлива вартість є первісною вартістю запасів, одержаних підприємством безоплатно.

Балансовій вартості переданих запасів дорівнює первісна вартість одиниці запасів, придбаних у результаті обміну на подібні запаси. У випадку коли балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то справедлива вартість є первісною вартістю отриманих запасів. До складу витрат звітного періоду включається різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів.

Справедлива вартість переданих запасів визначається первісною вартістю запасів, що придбані в обмін на неподібні запаси [37, с. 318].

Для підприємств одним із найбільш важливих активів є виробничі запаси, які з метою подальшого продажу продукту виробництва перебувають

в процесі виробництва. Отже, основною складовою виручки від реалізації готової продукції є виробничі запаси і, відповідно, прибутку підприємства, на що й направлена вся діяльність підприємства. Тому для підприємства дуже важливим моментом є процес вибуття запасів, а саме найбільш проблематичною є оцінка вибуття запасів [36, С. 246-248].

При відпуску запасів у виробництво, продажі та іншому вибутті відповідно до П(С)БО 9 їх оцінка здійснюється за методами, що перераховано на рисунку 1.5.

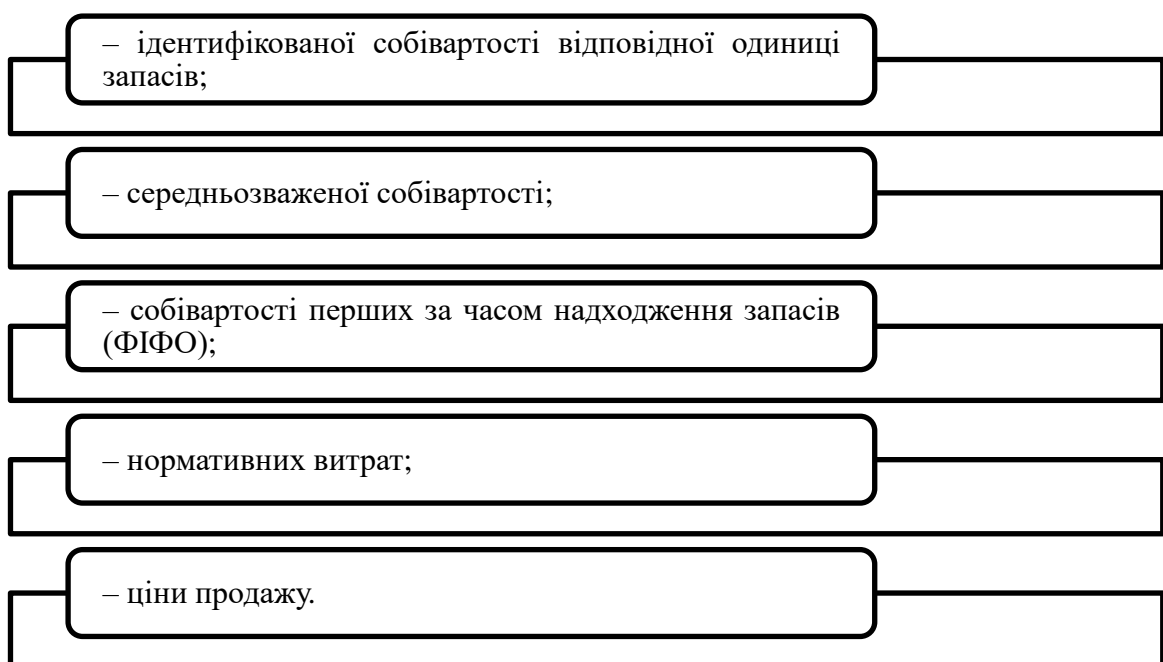

Рисунок 1.5 – Методи оцінки при відпуску запасів у виробництво, продаж та іншому вибутті

В бухгалтерському обліку для всіх одиниць запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, може бути застосовано лише один із наведених методів.

Метод ідентифікованої собівартості може бути застосований для запасів, що:

- можуть відпускатись для спеціальних запасів і проектів;

– одне одного не замінюють.

Іншими словами підприємство може використовувати даний метод у випадку, якщо воно точно знає, які запаси у виробництво у нього вибули, а які у залишку знаходяться, тобто у випадку коли можна чітко ідентифікувати запаси, що знаходяться на підприємстві.

Метод середньозваженої собівартості ґрунтується на припущенні, що в одному періоді однакову середню вартість має кожна одиниця запасів.

Така середня вартість визначається шляхом ділення сумарної вартості залишку таких запасів на початку звітного місяця на вартість одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початку звітного місяця і одержаних запасів у звітному місяці.

За середньозваженою собівартістю може здійснюватися оцінка кожної операції з вибуття запасів шляхом ділення сумарної вартості таких запасів на дату операції на сумарну кількість запасів на дату операції.

Здійснення оцінки запасів за методом ФІФО ґрунтується на припущенні, що запаси можуть бути використані у тій послідовності, у якій вони на підприємство надходили (що у бухгалтерському обліку відображено), тобто запаси, які у виробництво відпускаються першими (продаж та інше вибуття), підлягають оцінці за собівартістю в якості перших за часом по надходженню запасів.

Здійснення оцінки за нормативними затратами можливе під час застосування норм витрат на одиницю продукції (послуг, робіт), які з урахуванням нормальних рівнів використання виробничих потужностей, запасів, праці і діючих цін встановлені підприємством.

Щоб забезпечити максимальне наближення нормативних затрат до фактичних норм затрат і цін у нормативній базі повинні регулярно переглядатися і перевірятися. Слід відмітити, що доцільно застосовувати даний метод коли наявне відносно стійке коливання цін на запаси, тому що відхилення між нормативними і фактичними витратами буде мінімальним саме при таких умовах.

На використанні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів засноване здійснення оцінки за цінами продажу. Цей метод може бути застосований, якщо не виправдані інші методи оцінки вибуття запасів підприємства, що мають з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки значну і змінну номенклатуру товарів.

Собівартість реалізованих товарів може бути визначена як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари. Як добуток продажною (роздрібною) вартості реалізованих товарів і середнього відсотку торговельної націнки визначається Сума торговельної націнки на реалізовані товари. Середній відсоток торговельної націнки може бути визначений діленням суми залишку торговельних націнок на початок звітного місяця і торговельних націнок у продажній вартості одержаних у звітному місяці товарів на суму роздрібною (продажною) вартості залишку товарів на початок звітного місяця та роздрібною (продажною) вартості одержаних у звітному місяці товарів [38]. Недовговічним є «життя» запасів на підприємстві, як правило, і часто залишається незмінною їх вартість з моменту придбання до моменту вибуття.

Але це не завжди спостерігається. Зміна вартості запасів, як і інших активів є процесом об'єктивним. І час виступає не єдиним фактором, від якого він залежить.

Задачею бухгалтерського обліку є об'єктивна оцінка і своєчасне відображення цих змін у фінансовій звітності. Ну а для того, щоб це зробити необхідно виконати процедуру, яка в практиці бухгалтерського обліку називається переоцінкою.

Як в сторону збільшення, так і в сторону зменшення може змінюватися будь-яка вартість. У випадку, якщо змінена вартість має бути відображена в обліку і звітності, то у випадку збільшення потрібно виконати дооцінку, а у випадку зменшення – уцінку. Серед двох видів переоцінки П(С)БО 9 віддає перевагу уцінці. Це пов'язано з тим, що відповідно до п. 24 вказаного

стандарту в бухгалтерському обліку і звітності на дату балансу запаси відображаються за найменшою з двох оцінок: чистою вартістю реалізації або первісною вартістю.

Відповідно до П(С)БО 9 чистою вартістю реалізації є в умовах звичайної діяльності очікувана ціна реалізації запасів за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію. Чиста вартість реалізації, іншими словами, співвідноситься з ринковою вартістю запасів, тобто тою вартістю, за якою іншим суб'єктам можна реально продати запаси, за вирахуванням тих витрат, які були пов'язані з процесом для підготовки їх до передачі для реалізації [35, С.14-16].

Чиста вартість реалізації при цьому визначається по кожній одиниці запасів шляхом вирахування з очікуваної ціни продажу очікуваних витрат на завершення виробництва і збут.

Одиницею бухгалтерського обліку запасів згідно п. 7 П(С)БО 9 є їх найменування або однорідна група (вид).

П(С)БО 9 не відкидається дооцінка повністю. Адже знову може змінюватися чиста вартість уцінених запасів, і ця зміна може бути як в сторону збільшення, так і в сторону зменшення. Необхідна ще одна уцінка, якщо чиста вартість реалізації продовжує зменшуватися, а дооцінка необхідна, якщо вартість збільшується. Але чисту вартість реалізації і в цьому випадку необхідно порівняти з первісною вартістю, при цьому дотримуючись того ж правила відображення за найменшою з них [35].

Отже, робимо висновок: підприємства, якими проводиться переоцінка запасів, повинні не тільки за чистою вартістю реалізації слідкувати, але й їх первісну вартість не випускати з виду.

На дату балансу повинна проводитися переоцінка запасів. Відповідно до п. 3 П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» датою балансу виступає дата, на яку баланс підприємства складений. Кінець останнього дня звітного періоду являється за звичай датою балансу. Відтак п. 12 П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначено, що

календарний рік є звітним періодом для складання фінансової звітності [34].

Відповідно до п. 25 П(С)БО 9 необхідність проведення переоцінки запасів виникає в тому випадку, коли вони застарілі, зіпсовані або їх ціна знизилась, або вони втратили первісну очікувану економічну вигоду іншим чином. Чиста вартість реалізації нижча первісної вартості в будь-якій із перерахованих ситуацій, а відповідно це означає, що має бути проведена уцінка.

Але немає рекомендацій щодо того як визначити, що запасами втрачена своя первісна очікувана вигода. В деяких випадках бухгалтерами використовується старе «Положення про порядок уцінки і реалізації залежаної продукції з групи товарів широкого вжитку, продукції виробничо-технічного призначення та зайвих товарно-матеріальних цінностей», що затверджене наказом Мінекономіки і Мінфіну України, відповідно до якого за рішенням керівництва проводиться уцінка, якщо:

- запаси втратили свої первісні якості;
- запаси протягом трьох місяців не мають збуту і не користуються попитом споживачів;
- по даним інвентаризації встановлена необхідність її проведення [36].

Сума, на яку первісна вартість запасів перевищує чисту вартість їх реалізації, та вартість повністю втрачених (зіпсованих або тих, що не вистачає) запасів списуються на витрати звітного періоду.

Суми втрат і нестач від псування цінностей відображаються відповідним чином на позабалансових рахунках підприємств до прийняття рішення про конкретних винуватців. Після того як встановлені особи, які мають відшкодувати витрати, до складу дебіторської заборгованості (або інших активів) і доходу звітного періоду зараховується належна до відшкодування сума.

У випадку, коли чиста вартість реалізації тих запасів, що є активами на дату балансу та раніше були уцінені, надалі збільшується, то робиться запис

про попереднє зменшення вартості цих запасів на суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення [39, с.164].

Отже, раціональному процесу виробництва на всіх стадіях обробки і випуску готової продукції сприяє правильна організація порядку надходження і вибуття запасів. Їх оцінка є важливою передумовою організації обліку запасів, адже вона має вплив на точність фінансових результатів підприємства.

За первісною вартістю підлягають оцінці виробничі запаси, формування первісної вартості залежить від шляхів їх надходження на підприємство. При відпуску запасів, від обраного підприємством методу вибуття запасів залежить їх оцінка.

1.3 Методичні засади аналізу використання виробничих запасів підприємства

Система узагальнюючих і приватних показників застосовується для характеристики ефективності використання виробничих запасів.

До узагальнюючих показників можна віднести матеріалоємність, матеріаловіддачу, коефіцієнт використання виробничих запасів, коефіцієнт співвідношень матеріальних витрат у собівартості продукції і темпів росту обсягів виробництва.

Питому матеріалоємність ми можемо обчислити як у вартісному вираженні, так і в натуральному чи в умовно-натуральному вираженні (де обчислення відбувається шляхом відношення на виробництво певного виду продукції кількості витрачених виробничих запасів до кількості продукції цього виду, що випускається).

Під час процесу аналізу фактичного рівня показників ефективності використання виробничих запасів порівнюється з базисним, вивчається їхня

динаміка і причини змін, а також досліджується вплив на обсяг виробництва продукції.

В умовах ринкових відносин необхідним є більш раціональне та ефективне використання трудових, грошових та матеріальних ресурсів, удосконалення системи управління, забезпечення наукової обґрунтованості та оптимальності рішень, при найменших затратах підвищення господарської зацікавленості у досягненні найвищих господарських результатів, забезпечення високої якості, посилення контролю за ходом виконання запланованих дій, поліпшення рівня економічної роботи в усіх ланках економіки [40, С. 318-320].

Важливу роль в удосконаленні економічної системи управління та підвищення рівня економічної роботи відіграє економічний аналіз, який є можливим за будь-який відрізок часу при використанні потужного арсеналу способів та прийомів дослідження господарських процесів, що в подальшому сприяє прийняттю оптимального управлінського рішення і підвищенню оперативності управління.

В процесі виробництва для підвищення рівня аналізу використання матеріальних ресурсів, перш за все, необхідним є чітке визначення мети аналізу та завдань, що сприяють її досягненню.

Питання про дійсний стан з використанням матеріальних ресурсів має вирішити аналіз раціонального використання матеріальних ресурсів.

Метою аналізу показників використання виробничих запасів є зниження частки матеріальних витрат в собівартості продукції.

Існує багато варіантів різних методик у проведенні аналізу використання виробничих запасів, у яких можуть досліджуватись різноманітні показники і фактори, що можуть впливати на них. Це наголошує на розмежуванні матеріалоемності як співвідношення у вартісному вираженні всіх матеріальних витрат до обсягу випущеної продукції на фізичну одиницю продукції, а також на одиницю ефекту.

Практично неможливим є відображення того чи іншого економічного

явища за допомогою показників, які б могли враховувати всі його характерні ознаки без найменших похибок. Тому елемент умовності має майже кожен показник.

В першу групу входять первинні показники витрат матеріальних цінностей: матеріалоемність, спільне і питома витрачання, витратний коефіцієнт виходу продукції, коефіцієнти корисного використання матеріальних цінностей.

Другу групу складають показники розрахунково-аналітичні. Вони використовуються при кількісному аналізі структури і динаміки споживання матеріальних ресурсів і є похідними від первинних показників. Це, в першу чергу, різні економічні індекси; для відносного зіставлення витрат поточного і минулих періодів, норм і фактичних витрат; для вивчення структурних зрушень тощо [21, С. 24-25].

З викладеного розуміємо, що всіма авторами групування показників відбувається за різними ознаками. Вони під розумінням системи показників використання матеріальних ресурсів мають систему показників матеріалоемності, в той час як остання виступає тільки одним з узагальнюючих показників під час використання виробничих запасів.

Матеріаловіддача у порівнянні з попередніми періодами дозволяє не тільки оцінити зміни фактичного рівня використаних ресурсів, але й виявити резерви для забезпечення збільшення обсягів виробництва. У собівартості продукції питома вага матеріальних витрат відображає не лише рівень використання матеріальних ресурсів, але й структурний елемент виробництва продукції, тобто чи є воно матеріаломістким чи ні.

В ході аналізу необхідною є перевірка впровадження науково-технічних досягнень, направлених на підвищення ефективності використання матеріалів, створення, і чи для цього необхідними є предмети праці, чи високо економічні системи машин, чи технологічні процеси мало відхідні і безвідхідні.

Підлягає перевірці дотримання заходів, що направлені на підвищення

зацікавленості підприємства в економії матеріальних ресурсів.

Від підвищення рівня конструкторських розробок залежить зниження матеріаломісткості, в тому числі зниження чистої ваги виробів для забезпечення вдосконалення технологій виробництва і відповідного підвищення рівня якості матеріалів.

Важливою частиною аналізу виступає вивчення заходів, що вживаються підприємством для забезпечення скорочення відходів і втрат матеріалів на всіх стадіях їх обробки, зберігання і транспортування, у виробництві більш повного використання вторинних ресурсів і супутніх продуктів.

Питому матеріаломісткість мм можемо розрахувати як у вартісному, так і в натуральному чи умовно-натуральному вигляді. Від структури виготовленої продукції, цін на матеріальні ресурси і відпускних цін на продукцію залежить загальна матеріаломісткість.

Для того, щоб можна було впевнитись в правильності використання виробничих запасів та відображення їх в процесі обліку має постійно проводитись інвентаризація.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ НА ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства

Дані дослідження здійснені на прикладі ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Історія підприємства починається у жовтні 1978 року.

З метою спеціалізації і концентрації виробництва на промисловій основі на базі птахівничих комплексів спеціалізованих колгоспів «Україна» та «Імені Енгельса» і державної інкубаційної станції було створено Гуляйпільське міждержавне підприємство з виробництва продуктів птахівництва на промисловій основі. В ті роки вироблялось 8,5 млн яєць та біля 200 тонн пташиного м'яса. Але птиця утримувалась в приміщеннях із земляною ділянкою, в антисанітарних умовах. Годували птицю вручну. Напували проточною водою. Очищались приміщення лише посезонно (під час пересадки поголів'я).

Першочерговим завданням керівника і колективу було переобладнання існуючих пташників з урахуванням технологічного обладнання і будівництво нових приміщень. Тому згодом для функціонування підприємства створили адміністративні одиниці:

- Цех №1 – інкубаційний цех;
- Цех №2 для вирощування молодняка і утримання курок-несучок;
- Цех №3 для утримання маточного поголів'я курок-несучок і вирощування курчат;
- Мехзагін (колишня тракторна бригада колгоспу «Україна»).

Також були створені служби: інженерно-технічна, зоотехнічна,

ветеринарна, агрономічна, бухгалтерія, економічна, матеріально-технічна.

Згідно з наказом Держагропрому України (№56) від 28 лютого 1985 року на базі міжгосподарського підприємства з птахівництва створили птахорадгосп «Зарічний».

У 1988 році птахорадгосп став птахофабрикою «Зарічна». На початку 90-х років птахогосподарство виробило до 25 млн штук яєць і до 400 тонн пташиного м'яса у рік. З кожним роком міцнів матеріально-технічний потенціал агропрому, зростала роль інтенсивних факторів. У 1990 році в районі зібрали 191 тисячу тонн зерна – на 30 тисяч тонн більше запланованого.

З 25 грудня 1995 року на підставі наказу №1656 Гуляйпільського регіонального відділення по Запорізькій області Фонду державного майна України птахофабрику перетворили у відкрите акціонерне товариство - ВАТ «Птахофабрика «Зарічна».

ВАТ «Птахофабрика «Зарічна» - крупне підприємство, котре має виробничу базу, яка оцінюється в сумі 13 713 000 грн, для порівняння у 1976 році ця цифра складала 80,7 тисячі карбованців. За минулі роки значно зросла матеріально-технічна база. Введено в дію критий тік, склади для добрив та хімікатів, два будинки птахівника, будинок механізаторів, автогараж, столярну майстерню, змонтовано обладнання дільниці з виготовлення пташиного фаршу.

В 1996 році господарство отримало трохи більше 24 млн штук яєць, а продали на 1 млн менше.

У січні 2000 року, незважаючи на Указ Президента України від 3 грудня 1999 року №1520/99 «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки», землі ВАТ «Птахофабрика «Зарічна» залишались нерозпайовані.

Багатообіцяючим кроком на шляху до ринкової економіки стала приватизація. Звичайно, лише зміна власника не могла вирішити справу, для піднесення на належний рівень виробництва, як того вимагав час, потрібні

були кошти, іншими словами, інвестиції. Створюючи свого часу на основі приватної власності ВАТ «Птахофабрика «Зарічна» теж планували залучити до його участі солідного інвестора. І це стала відома запорізька фірма «Інтер», яка стала власницею майже 62 відсотків статутного фонду товариства.

У 2001 році птахофабрика мала цех з виробництва яєць, до складу якого входило 7 пташників на 185 тисяч птахомісць, цех-репродуктор на 45 тисяч птахомісць і 7 приміщень на 210 тисяч птахомісць для вирощування молодняка. У господарстві також був свій інкубаторій, 43 автомобілі, 20 тракторів, чимало іншої техніки і обладнання. Тоді на підприємстві діяло 12 виробничих підрозділів, де працювало 200 чоловік.

З приходом інвестора, головного акціонера - ТОВ «Інтер-Запоріжжя», виробництво птахофабрики отримало додатковий імпульс. Придбання нового обладнання німецької фірми «Хеллмани» та перспективних кросів птиці «Ломан Браун» могло дати можливість отримувати по 30 млн штук яєць.

Відкрите акціонерне товариство «Птахофабрика «Зарічна» реорганізоване у товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Птахофабрика «Зарічна» на підставі рішень загальних зборів акціонерів ВАТ «Птахофабрика «Зарічна» (оформлених протоколами №15 від 30 вересня 2010 року і №16 від 15 грудня 2010 року).

На сьогодні ТОВ «Птахофабрика «Зарічна» має два напрямки діяльності – птахівництво та рослинництво. Напрямок птахівництво включає в себе промислову зону и зону вирощування молодняка.

Промислова зона складається з 8 пташників, 495 000 посадочних місць, все обладнання німецької фірми «Hellmann», максимальне виробництво – 132 млн штук яєць в рік.

Є два яйцесклади, загальна площа яких становить 4500 м². В одному з яйцескладів встановлена в 2014 році сортувальна машина Ardentia 6. Другий яйцесклад обладнаний системою кондиціонування. Також мається тарний склад і все, що необхідне для роботи, підсобні приміщення.

Зона вирощування молодняка знаходиться окремо від промислової зони. Використовуються два пташника, обладнання – «Hellmann», 132 000 посадочних місць. Ще два пташника не використовуються, після реконструкції і установки клітки є можливість вирощувати птицю для інших підприємств, на яких молодняк міститься на одній території з дорослою птицею.

Напрямок «Рослинництво» складається зі тракторної бригади і ТОКа. Обробляється більше 1 000 га землі. Основні культури – пшениця і соняшник.

Підприємство діє на правах юридичної особи і має самостійний баланс (додаток А, Б, В), здійснює діяльність на основі повного господарського розрахунку, самоокупності та самофінансування.

Підприємство має поточний рахунок в банку, круглу печатку із своїм найменуванням українською мовою, кутовий та інші штампи, фірмові бланки, логотип із своїм найменуванням українською та російською мовами, інші реквізити, необхідні для його діяльності. Суб'єкт господарювання має право від свого імені здобувати майнові і немайнові права і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем у судових органах (суді, арбітражному і третейському судах).

На підприємстві працює 150 осіб.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Для того щоб оцінити якість управління кадровим потенціалом підприємства, оглянемо динаміку основних показників з управління персоналом ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» за 2018-2020 рр., а зокрема: кількість працюючих на підприємстві працівників, та їх склад – кількість та динаміка кадрів адміністративно-управлінського апарату, виробничих кадрів; рівень середньої заробітної плати. Дані наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних показників з управління персоналом підприємства ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» за 2018-2020 рр.

№ з/п	Показник	Рік			Середній темп росту, %
		2018	2019	2020	
1.	Кількість працюючих, чол.	133	126	150	112,8
2.	В т. ч. адміністративно-управлінського персоналу, чол.	33	26	25	76,0
3.	Виробничого персоналу, чол.	100	100	125	125,0
4.	Середня заробітна плата, грн.	6800,00	7200,00	8800,00	129,0

Згідно наведених даних, кількість працівників підприємства збільшилась на 12,8 %. При цьому кількість працівників адміністративно-управлінського персоналу склала у 2018-2020 рр. 33, 26 і 25 чоловік, відповідно практично не змінилась. Кількість виробничого персоналу за той же період часу складала 100, 100 і 125 чоловік. У зв'язку з інфляцією та зростанням середньої заробітної платні по Україні, на підприємстві підвищилась середня заробітна плата з 6800,00 грн у 2018 р. до 8800,00 грн у 2020 р., що є позитивним моментом.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно, з дня реєстрації підприємства, головним бухгалтером та бухгалтерською службою. Коло обов'язків головного бухгалтера визначається Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». На підприємстві застосовується комп'ютеризована форма ведення бухгалтерського обліку із застосуванням спеціальних бухгалтерських програм, таких як: «1С: Підприємство», «Клієнт-Банк», М.Е. Дос та інші програмні забезпечення.

Свою діяльність підприємство здійснює згідно Статуту підприємства, керуючись при цьому нормативно-правовими актами України.

Метою діяльності підприємства є отримання прибутку внаслідок задоволення законним шляхом інтересів і потреб фізичних і юридичних осіб, захист соціально-економічних інтересів власника та членів трудового колективу підприємства.

Основним напрямком діяльності ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

є надання послуг (виконання робіт). Ці напрямки діяльності підприємство здійснює за КВЕД (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Загальна інформація про ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

Повне найменування юридичної особи	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»
Скорочена назва	ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»
Код ЄДРПОУ	03572808
Організаційно-правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
Форма власності	Недержавна власність
Види діяльності	Основний: 01.47 Розведення свійської птиці Інші: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві 46.32 Оптова торгівля м'ясом і м'ясними продуктами 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами 47.81 Роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами
Перелік засновників юридичної особи	БІЛА СВІТЛАНА ІВАНІВНА Розмір внеску до статутного фонду: 3 466,50 грн Частка (%): 0,1174% СЕМЕНЯЧЕНКО СЕРГІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ Розмір внеску до статутного фонду: 16 746,00 грн Частка (%): 0,5672% ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ІНТЕР" Код ЄДРПОУ засновника: 23879459 Адреса засновника: 69095, Запорізька обл., місто Запоріжжя, Олександрівський район, ВУЛИЦЯ ГЕРОІВ СТАЛІНГРАДУ, будинок 15, квартира 3 Розмір внеску до статутного фонду: 2 932 156,50 грн Частка (%): 99,3154%

Кадрова політика базується на таких принципах, як справедливість, послідовність, рівність, відсутність дискримінації за віком, статтю, релігії, дотримання трудового законодавства.

Навчання та тренінги для працівників проводяться стабільно та за рахунок підприємства.

Що стосується основних засобів, то для нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів використовується прямолінійний метод, який згідно облікової політики підприємства, враховує строк корисного використання активу для кожного активу конкретно, або для групи подібних активів. При передачі запасів у виробництво, для продажу або іншому вибутті для оцінки використовується метод середньозваженої собівартості. Методи оцінки протягом звітного періоду не змінювались. Довгострокових фінансових інвестицій Товариство не має.

Основні ринки збуту: експорт в країни Близького Сходу, національні мережі супермаркетів України, роздрібна торгівля на внутрішньому ринку країни.

Основні ризики в діяльності підприємства:

- зменшення обсягів виробництва продукції внаслідок простою устаткування, втрат робочого часу, відсутності матеріалів, збільшення браку;
- втрати позицій на внутрішньому або зовнішньому ринках через падіння попиту, дії конкурентів, низьку якість продукції;
- зниження цін на продукцію;
- збільшення матеріальних витрат, витрат на транспортування, перевитрати фонду заробітної плати;
- збільшення вартості фінансування (процента за кредит);
- збільшення відрахувань і податків.
- більш жорсткі вимоги до охорони навколишнього середовища, збільшення штрафів;
- неплатоспроможність учасників угод (партнерів), затримка платежів;
- непередбачені політичні дії.

Рівень впровадження нових технологій: планується повне оновлення обладнання сучасних технологій.

Становище на ринку:

Структура ринку курячих яєць в Україні близька до олігополії, проте є конкурентною. Про це ідеться у звіті Антимонопольного комітету України

(АМКУ). Нагадаємо, що Україна наростила експорт яєць і м'яса птиці.

За даними АМКУ, вітчизняний ринок курячих яєць відрізняється сезонними коливаннями попиту з боку споживачів і пропозиції з боку виробників. Це підтверджується інформацією найбільших торгових мереж і Держстату.

За обсягами виробництва курячих яєць, основними учасниками ринку є «Авангард», «Овостар Юніон», «Інтер-Агросистем» та «Ландгут Україна». Сукупна частка трьох найбільших промислових груп-учасників ринку («Авангард», «Овостар Юніон» і «Інтер-Агросистеми») становить 46,61%. Як зазначає АМКУ, вітчизняний ринок яєць є експортоорієнтованим з тенденцією до збільшення обсягів експорту.

З огляду на динаміку виробництва та реалізації в Україні яєць і на експорт, АМКУ продовжив на 2022 р дослідження цього ринку на предмет дотримання законодавства про захист економічної конкуренції у зв'язку з ціновими коливаннями.

Перспективні плани розвитку емітента: Маркетингова стратегія ТОВ «Птахофабрика «Зарічна» спрямована на всебічний розвиток галузі; стимулювання, підтримку й протекціоністський захист виробників, які мають реальні можливості зайняти відповідні місця на європейському та світовому ринках; забезпечення експортної орієнтації виробництва; розширення асортименту і поліпшення якості продукції; підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника.

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від знецінення.

Первісна вартість основних засобів включає в себе:

– ціну покупки, у тому числі не відшкодовуванні імпортні мит та податки за вирахуванням торгівельних знижок та компенсацій;

– будь-які витрати, безпосередньо пов'язані з доставкою активу на місце та приведення його до стану, які забезпечують його функціонування відповідно з намірами керівництва Товариства;

– первісну оцінку витрат на демонтаж та видалення активів майна, основних засобів та відновлення на займаній ними території.

Це зобов'язання бере на себе Товариство або на придбання активів, або в результаті його роботи протягом певного періоду часу в цілях, не пов'язаних з виробництвом запасів протягом цього періоду.

Незавершене будівництво включає в себе витрати, безпосередньо пов'язані з будівництвом об'єктів основних засобів, у тому числі розподіл змінних накладних витрат, пов'язаних з будівництвом та авансові платежі за майно, основні засоби. Незавершене будівництво не амортизується. Ці активи амортизуються з моменту, коли вони використовуються у господарській діяльності, на тій же основі, як амортизація по іншим активам.

Капіталізовані витрати включають в себе основні витрати на модернізацію і заміну частин активів, які продовжують термін їх корисного використання або поліпшити їх здатність приносити дохід.

Витрати на ремонт і технічне обслуговування основних засобів, які не відповідають зазначеним вище критеріям капіталізації, відображаються у складі прибутку або збитку за період, в якому вони були понесені.

Амортизована вартість – фактична вартість активу, або інша сума, що замінює фактичну вартість, за вирахуванням його залишкової вартості. Залишкова вартість активу являє собою оціночну суму, яку компанія отримує на сьогоднішній день від продажу активу майна, основних засобів, за вирахуванням очікуваних витрат на вибуття, якщо актив досягли віку та стану, в якому, мабуть, він буде наприкінці строку його корисного використання.

Амортизаційні відрахування розраховуються списання амортизується суми протягом терміну корисної служби активу і розраховується з використанням лінійного методу.

Строки корисного використання груп об'єктів основних засобів є:

- будинки 10-40 років;
- машини та обладнання 5-25 років;

- транспортні засоби 3-10 років;
- меблі та офісне обладнання 3-5 років.

Незавершене будівництво та невстановлене обладнання не підлягають амортизації.

Залишкова вартість, строки корисного використання та метод нарахування амортизації аналізуються наприкінці кожного фінансового року. Вплив будь-якої зміни, пов'язані з оцінками, зробленими в минулі звітні періоди відображається як зміна в обліковій оцінці. Прибуток або збиток від вибуття або ліквідації активів майна, основних засобів, визначається як різниця між виручкою від реалізації та балансовою вартістю активу і визнаються у звіті про сукупний дохід.

Статутний капітал. Згідно зі Статутом підприємства для забезпечення діяльності Товариства за рахунок грошових вкладів Учасниками утворений Статутний (складений) капітал у розмірі 2 952 369,00 гривень (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Частки в Статутному капіталі

№	ПІБ, назва учасника	Частка у статутному (складеному) капіталі у %	Частка у статутному (складеному) капіталі у грн.
1.	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ІНТЕР»	99,31	2 932 156,50
2.	Біла Світлана Іванівна	0,12	3 466,50
3.	Семеняченко Сергій Анатолійович	0,57	16 746,00
Всього		100	2 952 369,00

Вкладом Учасника Товариства можуть бути гроші, цінні папери, інше майно, якщо інше не встановлене законом.

Товариство не може надавати позику для оплати вкладу учасника або поруку за позиками, кредитами, наданими третьою особою для оплати його вкладу.

Вклад у негрошовій формі повинен мати грошову оцінку, здійснену у відповідності до чинного законодавства.

Товариство не відповідає по обов'язкам Учасників. Учасники

відповідають по обов'язкам Товариства в межах їх вкладів. Учасники Товариства, які не повністю внесли вклади, несуть солідарну відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості внесеної частини вкладу кожного з учасників.

Таблиця 2.4 – Результати фінансової діяльності підприємства протягом 2018-2020 рр.

Показник	2018, тис грн	2019, тис грн	2020, тис грн	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
				2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Собівартість реалізованої продукції	103 704	116 499	135 023	12795	18524	12,34	15,90
Чистий прибуток (збиток) підприємства	37 552	14 460	19 985	-23 092	5 525	-61,49	38,21
Власний капітал	261 945	276 405	296 390	14 460	19 985	5,52	7,23
Позиковий капітал	21 254	44 291	46 083	23 037	1 792	108,4	4,05
Необоротні активи	55 281	52 365	51 510	-2 916	-855	-5,27	-1,63
Оборотні активи	227 918	268 331	290 963	40 413	22 632	17,73	8,43
Чисельність працівників	133	126	150	-7	24	-5,26	19,05

Аналізуючи дані за 2018-2020 рр. (таблиця 2.4), слід зазначити, що собівартість виготовленої продукції з кожним роком зростає. Чистий прибуток нестабільний: у 2019 р зменшення на 23 092, у 2020 р – зростання на 5 525 тис грн. Власний капітал з кожним роком зростає, у 2019 році на 5,52%, у 2020 – 7,23%. Позиковий капітал зріс у 2019 році на 14 460 тис грн (108,4%), а у 2020 році на 23 037 (4,05%). Найбільша питома вага в структурі активів припала на оборотні активи на кінець 2020 р. (85 %), що свідчить про формування досить мобільної структури активів і сприяє прискоренню оборотності. Для сільськогосподарських підприємств більш характерною є «важка» структура активів, тому таку тенденцію не можна вважати абсолютно позитивним явищем, оскільки питома вага необоротних активів

зменшується переважно за рахунок того, що підприємство не в змозі замінювати застарілі та зношені основні засоби (машини, техніку тощо) новими.

Збільшення дебіторської заборгованості свідчать про те, що підприємство використовує стратегію надання споживачам своїх товарних позик і, таким чином, ділиться з ними частиною свого доходу.

Підприємство співпрацює з рядом компаній.

INTER-EDINSTVO HOLDING – колишня Група компаній «Єдинство», один із найбільших українських вертикально інтегрованих агрохолдингів, один із лідерів ринка в сегментах виробництва яєць та комбікормів. Холдинг складається із компаній, які з 1989 р працюють в сфері сільськогосподарського виробництва. Центральний офіс знаходиться в м. Полтава.

Виробничі потужності знаходяться в Дніпропетровській, Запорізькій, Полтавській та Хмельницькій областях.

Підприємства, що входять в «Інтер-Єдність Холдинг»:

1. ТОВ «Українське зерно»: компанія створена в 1998 році. Основний профіль діяльності – виробництво комбікормів, виробник повнораціонних, збалансованих комбікормів під ТМ «Баланс-оптіма».

Для ТОВ «Птахофабрика «Зарічна» компанія пропонує послуги приймання, сушки, очищення і відвантаження всіх видів зернових, зернобобових та олійних культур; лущення ячменю; зважування автомобільного транспорту; повний лабораторний і технічний аналіз зернових та олійних культур

2. ТОВ «Тандем-2002» – створено в 2002 році. Основний профіль діяльності - реалізація білково-вітамінних добавок власного виробництва ТМ Feedline та повнораціонних, збалансованих комбікормів під торговими марками «Щедра Нива» та «Баланс-оптіма», дистрибуція ветеринарних препаратів, закупка і продаж, експорт та імпорт зернових.

3. ПП «Сіб-арго» – реалізація комбікормів, закупка і продаж всі

видів зернових культур.

4. ТОВ «Інтер-Запоріжжя» – компанія була створена в середині 90-х років і спеціалізувалась на імпорті кормових добавок і ветеринарних препаратів із Європи. Спеціалізація на сьогодні – це пропозиції для сільськогосподарських підприємств кормових добавок, ветеринарних препаратів, вакцин, продукції по біобезпеки, сучасних технологій для комбікормової промисловості і технологічний консалтинг.

ТОВ «Інтер-Запоріжжя» є головною в Inter Edinstvo Holding по виробництву яєць.

5. ТОВ «Триплекс» – заснована в 1994 році, є однією із найбільших компаній, обслуговуючий велику частину птахівницьких і тваринницьких підприємств агропромислового комплексу. Співпрацює зі світовими лідерами в області ветеринарії і пропонує рішення по застосуванню вакцин і противірусних препаратів, захищаючих здоров'я, підвищують продуктивність і життєвий тонус тварин

6. Фабрика INFOOD – сучасний виробник сухої та рідкої яєчної продукції найвищої якості.

7. NOVACORE – завод по виробництву високоякісних преміксів європейського стандарту.

8. ТОВ «Агро Ком» – комбікормовий завод в м. Новомосковськ Дніпропетровської області. Оснащений сучасним обладнанням провідного голландського виробника – Van Aarsen, виробляє комбікорми, передстартери, концентрати, а також надає послуги по очистці, прийомі, відвантаження зернових та олійних культур. Продукція групи реалізується під ТМ Щедра Нива, Топ Корм, Баланс Оптіма, Feedline, BestMix.

«Інтер-Єдність» є власником шести комбікормових заводів в центральній, західній та східній частині України.

Збільшення чи зменшення дебіторської та кредиторської (таблиця 2.5) заборгованості приводить до зміни фінансового стану підприємства. В тих випадках, коли сума дебіторської заборгованості значно перевищує

кредиторську, Товариство ризикує опинитися банкрутом, адже з обороту виймається значна сума обігових коштів підприємства, що загрожує неможливістю вчасно та в повному обсязі сплачувати заборгованість кредиторам.

Таблиця 2.5 – Аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «Птахофабрика «Зарічна» за 2018-2020 роки

Вид дебіторської заборгованості	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення, тис грн		Відносне відхилення, %	
	Сума, тис грн	Сума, тис грн	Сума, тис грн	2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	86 551	102 969	110 873	16 418	7 904	18,97	7,68
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	0	0	0	0	0	-	-
за виданими авансами	0	0	0	0	0	-	-
з бюджетом	281	3	1 386	-278	1 383	-98,93	46100
у тому числі податку на прибуток	0	0	0	0	0	-	-
з нарахованих доходів	0	0	0	0	0	-	-
із внутрішніх розрахунків	30	30	30	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	74 138	104 808	113 372	30 670	8 564	41,37	8,17
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0	0	0	0	-	-
Всього	161 000	207 810	225 661	46 810	17 851	29,07	8,59

Збільшення дебіторської заборгованості свідчить про збільшення обсягу продажів, з одного боку, а з другого боку, може свідчити про необачну кредитну політику товариства стосовно покупців.

В примітках до фінансової звітності, товариство стверджує про

відсутність банкрутів або неплатоспроможних контрагентів. Це дає підстави говорити про незначне поліпшення ефективності управління дебіторською заборгованістю та вважати її активом товариства.

В балансі підприємства записуються як короткотермінові зобов'язання, які повинні бути оплачені протягом одного року.

Доцільно розглянути кредиторську заборгованість ТОВ «Птахофабрика «Зарічна».

Загальне зростання поточної кредиторської заборгованості споживчого товариства було зумовлене як збільшенням обсягів його діяльності, так і допущеним у звітному році сповільненням оборотності оборотних активів, що вимагало додаткового залучення капіталу в оборот підприємства.

Значну роль у збільшенні суми кредиторської заборгованості зіграла також інфляція, оскільки ціни на товари і послуги, за які були зобов'язання перед кредиторами, впродовж року збільшилися. З іншого боку, у зв'язку з інфляцією реальна вартість зобов'язань перед кредиторами знижується.

Незважаючи на це, наявність кредиторської заборгованості у великих розмірах на кінець звітного періоду може свідчити про неритмічність завезення і реалізації товарів (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз кредиторської заборгованості ТОВ «Птахофабрика «Зарічна»

Вид поточної кредиторської заборгованості	2018	2019	2020	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
				2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
1	2	3	4	5	6	7	8
Короткострокові кредити банків	17 984	27 055	0	9 071	-27 055	50,44	-100
Векселі видані	0	0	0	0	0	-	-
Поточна заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	0	0	0	0	0	-	-
товари, роботи, послуги	2 361	8 749	38150	6 388	29 401	270,56	336,05

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
розрахунками з бюджетом	330	2 204	190	1 874	-2 014	567,88	-91,38
у тому числі з податку на прибуток	0	0	0	0	0	-	-
розрахунками зі страхування	3	56	83	53	27	1766,67	48,21
розрахунками з оплати праці	147	237	365	90	128	61,22	54,01
за одержаними авансами	0	0	0	0	0	-	-
за розрахунками з учасниками	0	0	0	0	0	-	-
Поточні забезпечення	0	0	0	0	0	-	-
доходи майбутніх періодів	0	0	0	0	0	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0	0	0	0	0	-	-
Інші поточні зобов'язання	429	5 990	7295	5 561	1 305	1296,27	21,78
Всього	21 254	44 291	46083	23 037	1 792	108,39	4,05

Через це у майбутньому можуть виникати фінансові труднощі. Також, для більш повного розуміння ситуації на підприємстві доцільно розглянути показники комплексного оцінювання кредиторської заборгованості. Частка поточної кредиторської заборгованості в зобов'язаннях і забезпеченнях у 2018 р. становить 6,88%, у 2019 показник зріс до 14,3%, тобто на 7,72%, а у 2020 р. показник на рівні 48,19% (+33,89%). Відношення поточної кредиторської заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції з кожним роком зростає, що вказує на негативну тенденцію.

2.2 Особливості первинного, аналітичного та синтетичного обліку виробничих запасів суб'єкта господарювання

На підприємство до виробничих запасів надходить сировина, основні та допоміжні матеріали, куповані напівфабрикати, паливо, комплектуючі

вироби, запасні частини, тара та ін.

У багатьох галузях собівартість продукції (послуг, робіт) питомої ваги витрат матеріалів складає 65,0-90,0 %. Тому у процесі виробництва з метою скорочення матеріальних витрат і втрат у відходах, зниженні собівартості, ліквідація невиробничих втрат тощо необхідним є пошук внутрішніх резервів.

При цьому правильна організація бухгалтерського обліку виробничих запасів має велике значення, а також це стосується основ побудови обліку.

З метою забезпечення зберігання виробничих запасів на підприємстві формуються складські приміщення, котрі вміщують відповідне обладнання, пристосування (стелажі, полиці, ящики), вимірювальні прилади (міри, ваги). На складах матеріали повинні розміщуватись за секціями, а в середині останніх – по окремих групах і типорозмірах, сорторозмірах (у стелажах, штабелях, засіках, на полицях тощо), щоб можна було швидко перевірити їх наявність, приймати і видавати. На кожному виді виробничих запасів у місцях зберігання прикріплюють ярлик [43, С. 181-182].

З метою правильної організації обліку виробничих запасів, на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» визначено осіб, які відповідають правильне і своєчасне оформлення відповідних операцій щодо обліку матеріалів, за здійснення прийняття і відвантаження матеріальних цінностей (призначаються завідувачі складами, комірники та ін.), за зберігання довірених їм матеріальних цінностей. Також на підприємстві було визначено посадових осіб, котрі мають право підпису на документах на отримання і видачу зі складів матеріалів, які дають дозвіл (пропуск) на вивезення матеріальних цінностей з підприємства.

Нами було виокремлено основні документи, що використовуються під час обліку виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» згідно з класифікаційними ознаками, що наведено у таблиці 2.7.

Своєчасна підготовка інформації щодо діяльності підприємства залежить, в першу чергу, від своєчасного оформлення і подання в

бухгалтерію первинних документів з місць надання послуг або виконання робіт; зі складів товарних і виробничих запасів та інших структурних підрозділів даного підприємства.

Таблиця 2.7 – Класифікація документів, які використовуються в обліку виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

Найменування документа	Класифікаційна ознака			
	за призначенням	за порядком складання	за способом відображення операцій	за місцем складання
Товарно-транспортна накладна	виправдний (виконавчий)	первинний	разовий	зовнішній
Матеріальний звіт	виправдний (виконавчий)	первинний	разовий	зовнішній
Рахунок-фактура	розпорядчий	первинний	разовий	зовнішній
Акт приймання	виправдний (виконавчий)	первинний	накопичувальний	внутрішній
Лімітно-забірна карта	комбінований	первинний	накопичувальний	внутрішній
Прибутковий ордер	комбінований	первинний	разовий	внутрішній
Акт-вимога на заміну	комбінований	первинний	разовий	зовнішній
Накладна на відпуск	комбінований	первинний	разовий	внутрішній

З метою забезпечення своєчасності отримання первинних документів з місць їх виписування наказом керівника затверджено графік документообігу, відповідно до якого регулюється порядок і строки складання, подання в бухгалтерію документів, а також призначаються конкретні виконавці, відповідальні за дотримання встановленого порядку і строків [51].

Узагальнюючи проведені дослідження на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА», автором була запропонована наступна схема документообігу з надходження запасів на даному підприємстві, що подано на рисунку 2.1.

Документообіг за операціями із запасами починається з того, що оформлюються документи при їх оприбуткуванні. Виробничі запаси, які надходять на підприємство, оприбутковуються завідувачами складами, комірниками та іншими особами (матеріально відповідальними особами) на підставі рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних, актів про приймання матеріалів, і оформляються прибутковим ордером за типовою

формою № М-4. Він складається у день прибуття цінностей на склад матеріально відповідальною особою в двох примірниках.

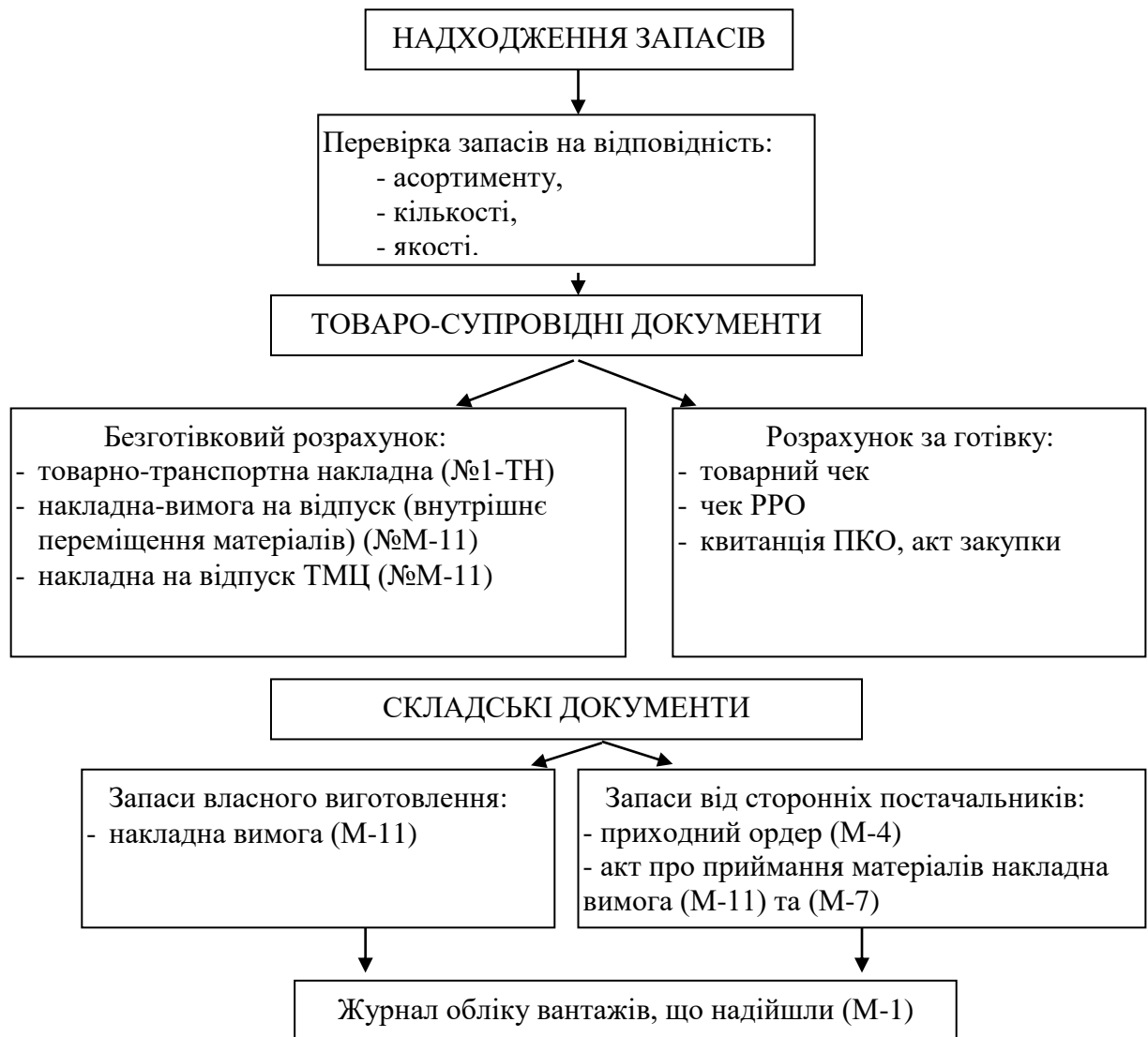

Рисунок 2.1 – Документообіг з надходження запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

Товарно-транспортна накладна (далі – ТТН) виступає підставою для проведення списання товарно-матеріальних цінностей (далі – ТМЦ) у продавця та здійснення оприбуткування їх у покупця, а також для ведення обліку транспортної роботи. Вона оформлюється вантажоодержувачем. На кожну партію вантажу виписують ТТН в чотирьох примірниках: перший

залишається у вантажовідправника, три інших примірника, завірених підписами і печатками (штампами) вантажовідправника, віддаються водію.

На сьогодні законодавчо не затверджено типову форму рахунку-фактури, тому на підприємстві вона складається у довільному порядку.

Крім того, до рахунку-фактури можуть бути включені додаткові дані, такі як відомості про статус платника податку, інформація щодо термінів оплати виписаного рахунку-фактури, а також можливі способи підтвердження здійснення оплати.

Акт про приймання матеріалів за формою № М-7 складається, якщо в кількості та якості запасів, що надійшли на підприємство, виникають розбіжності із даними, зазначеними у супровідних документах, за якими вони оформлені. Після здійснення приймання цінностей акти з доданими документами передаються: один – для ведення обліку переміщення матеріальних цінностей до бухгалтерії підприємства, а другий – для направлення листа-претензії постачальнику до відділу постачання або юридичного відділу. Додаткові відомості, що в подальшому можуть знадобитись для здійснення юридичного врегулювання спірних питань, записуються у рядку «Інші дані».

Картка складського обліку матеріалів за формою № М-12 використовується для обліку руху матеріалів на складах за кожним видом, сортом і розміром у номенклатурних номерах. Вона ведеться матеріально відповідальною особою (комірником, завскладу).

На основі первинних документів робляться записи в картці у день, коли оприбутковано або відвантажено матеріали.

Під відпуском у виробництво розуміємо відпуск матеріалів для здійснення виготовлення продукції (виконання робіт або надання послуг). Як внутрішнє переміщення матеріалів розглядається відпуск матеріалів у комори цехів. Відпуск матеріалів з центральних складів вважається витратою на виробництво при відсутності в коморах цехів [54, С. 109-111].

На підставі проведених досліджень, з вибуття запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» автором була запропонована наступна схема документообігу, яка подана на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Документообіг з вибуття запасів
ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

Внутрішнє переміщення (відпуск запасів) оформлюється актом-вимогою на заміну (додатковий відпуск) матеріалів, лімітно-забірними картками, накладною-вимогою на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів.

Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів за формою № М-10 складається при додатковому відпуску матеріалів як у межах ліміту, так і при понадлімітних витратах.

Лімітно-забірна картка за формою № М-8 потрібна для оформлення багаторазового відпуску одного номенклатурного номера ТМЦ на один місяць. Відділ постачання або плановий відділ відповідає за її складання.

Лімітно-забірна картка заповнюється у двох примірниках. Один із них

передається у цех, тобто тому, у кого ці запаси зберігаються і хто їх видаватиме. Другий примірник має бути переданий споживачу матеріалів.

Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів за формою № М-11 використовується, щоб відслідковувати рух ТМЦ усередині підприємства, а також щоб відпускати розміщеним за межами його території структурним підрозділам і щоб можна було реалізовувати запаси стороннім організаціям.

Накладна-вимога складається у двох примірниках: перший – для підтвердження відпуску ТМЦ передається завідувачу складом, другий має бути переданий одержувачу.

У відомості обліку залишків матеріалів на складі за формою № М-14 оформлюються залишки матеріалів на складі та відображаються у матеріальному звіті за формою № М-19, який матеріальною особою повинен складатись у кількісному вираженні та в одному екземплярі вже після закінчення місяця.

Матеріально відповідальними особами передаються для подальшої обробки до бухгалтерії усі первинні документи на оприбуткування та відпуск запасів в установлені строки за реєстром приймання-здачі документів за формою № М-13.

На ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» з метою накопичення інформації про наявність та рух виробничих запасів використовується активний рахунок 20 «Виробничі запаси», під який відкриваються дев'ять субрахунків, які визначені у таблиці 2.8.

Про надходження запасів з різних джерел (від постачальників, підзвітних осіб, власного виробництва, засновників підприємства тощо) відображаються дані в дебеті рахунка 20 «Виробничі запаси» і відповідних субрахунках.

За фактичною собівартістю придбання ведеться облік придбання запасів на рахунку 20 «Виробничі запаси» та його субрахунках, тобто за первісною вартістю при врахуванні витрат на транспортування та заготівлю

запасів. Якщо є можливість, такі витрати прямим способом відносять на конкретний номенклатурний номер. Це практично неможливо зробити у більшості випадків. Тому на окремому визначеному підприємством субрахунку групують транспортно-заготівельні витрати. Це, як правило, субрахунки другого порядку до субрахунків рахунку 20 [51].

Таблиця 2.8 – Субрахунки рахунку 20 «Виробничі запаси»

№ субрахунку	Назва субрахунку
201	«Сировина й матеріали»
202	«Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»
203	«Паливо»
204	«Тара й тарні матеріали»
205	«Будівельні матеріали»
206	«Матеріали, передані в переробку»
207	«Запасні частини»
208	«Матеріали сільськогосподарського призначення»
209	«Інші матеріали»

З кредиту рахунка 20 «Виробничі запаси» в дебет тих самих рахунків, на які за обліковими цінами списана вартість запасів, списується розрахована сума транспортно-заготівельних витрат. Інформація щодо вибуття (списання) запасів на різні цілі (виробництво та інші внутрішньогосподарські потреби, відпускання на сторону), а також суми уцінки виробничих запасів відображається за кредитом цього рахунка та його субрахунків.

З формуванням облікової політики підприємства вирішується питання організації аналітичного обліку (за номенклатурними номерами).

Оскільки в межах підприємства є велика номенклатура запасів, то ним застосовується оперативно-бухгалтерський метод обліку. За цим методом матеріально відповідальними особами ведеться кількісно-сортний облік запасів на складах в картках складського обліку за формою № М-12, які на кожний номенклатурний номер запасів відкриваються бухгалтерією.

Матеріально відповідальною особою записується кожна операція з надходження та відпускання матеріалів і визначається залишок запасів в цих

картках. Первинні документи на оприбуткування та відпускання запасів є підставою для записів.

Картки складського обліку після такого контролю перетворюються з реєстрів оперативного обліку в реєстри оперативно-бухгалтерського обліку та за кожним номенклатурним номером в бухгалтерії не потрібно вести аналітичний облік наявності та руху запасів. Бухгалтерією в розрізі синтетичних рахунків, субрахунків, місць зберігання та матеріально відповідальних осіб здійснюється облік поданий лише в грошовому виразі та за однорідними групами (чорні метали; кольорові метали; хімікати тощо).

Для погодження з вартісним бухгалтерським даних кількісного складського обліку застосовуються книги залишків матеріалів, тобто сальдові відомості. Вони окремо відкриваються щодо кожної матеріально відповідальної особи. На кожне перше число місяця матеріально відповідальні особи у ці реєстри переносять з карток складського обліку перевірені бухгалтерією залишки матеріалів. згідно з номенклатурними номерами і однорідними групами заповнюються книги (відомості).

В бухгалтерії ці дані підлягають оцінці за обліковими цінами, за якими ведеться аналітичний облік руху та у розрізі однорідних груп наявності матеріалів. Таким чином про вартість матеріалів за даними складського обліку та відомостями бухгалтерії буде одержана інформація. Такі записи збігаються, тому що за даними одних і тих самих первинних документів ведеться складський і бухгалтерський облік та оцінюються за одними цінами.

Бухгалтерія здійснює перевірку та виявляє помилки, якщо за якоюсь групою дані про залишки (сальдо) неоднакові.

У випадку невеликої номенклатури запасів у бухгалтерії у розрізі номенклатурних номерів як у кількісному, так і у вартісному виразі може вестися аналітичний облік наявності та руху запасів. Бухгалтер оформлює відомості оприбуткування та списання (відпускання) матеріалів, які використовуються для щомісячного складання оборотних відомостей, у розрізі номенклатурних номерів на підставі одержаних від матеріально

відповідальних осіб прибутково-видаткових документів, тобто кількісно-сумового обліку, де має бути відображена інформація щодо залишків матеріалів на початок місяця, щодо надходження та списання й залишок на кінець місяця.

Бухгалтерією здійснюється контроль за узгодженістю даних бухгалтерського та складського обліку за способом звірки даних оборотних відомостей і даних карток складського обліку. в умовах широкого використання обчислювальної техніки може застосовуватися цей метод.

При списанні запасів важливим моментом є визначення їхньої вартості.

Відповідно до П(С)БО оцінки вибуття запасів можуть бути такими:

- оцінка за середньозваженою собівартістю здійснюється за кожен одиницю запасів шляхом ділення сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця та вартість одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітного місяця й одержаних у звітному місяці запасів;

- оцінка за ідентифікованою собівартістю відповідної одиниці запасів може бути застосована під час відпускання запасів, що виконуються для спеціальних замовлень і проектів, а також запасів, які не замінюють одне одного;

- оцінка вибуття запасів за методом ЛІФО базується на припущенні, що запаси використовуються в тій послідовності, що виступає протилежною їх надходження на підприємство та відображення в бухгалтерському обліку. Запаси, які відпускаються у виробництво, за первісною вартістю останніх списуються за часом їх надходження. При цьому на кінець звітного місяця вартість залишку запасів визначається за собівартістю перших за часом одержання запасів. Використання методу LIFO для обліку запасів не рекомендують міжнародні стандарти фінансової звітності, тому в Україні цей метод не застосовується.

- оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що запаси використовуються (на продаж або списуються на виробництво) у тій

послідовності, в якій вони на підприємство надійшли та відображені в бухгалтерському обліку (перший надійшов – перший списаний). При цьому на кінець звітного місяця вартість залишку запасів визначається за собівартістю останніх за часом їх надходження;

– оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні середнього проценту торговельної націнки товарів на підприємствах роздрібною торгівлі. Цей метод застосовується підприємствами, що мають значну та змінну номенклатуру товарів із приблизно однаковим рівнем торговельної націнки. Собівартість реалізованих товарів може бути визначена як різниця між продажною (роздрібною) вартістю реалізованих товарів і сумою торговельної націнки на ці товари. Означена сума визначається як добуток продажною (роздрібною) націнки на реалізовані товари і вартості реалізованих товарів та середнього відсотку торговельної націнки;

– оцінка за нормативними затратами з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і чинних цін полягає в застосуванні норм витрат на одиницю продукції, встановлених підприємством. Затрати і ціни повинні регулярно в нормативній базі перевірятися та переглядатися з метою забезпечення максимального наближення нормальних затрат до фактичних норм.

Кожний із зазначених методів має свої переваги та недоліки. Так, при застосуванні методу ідентифікованої собівартості конкретної одиниці запасів вимагається постійна інформація про рух запасів за конкретним номенклатурним номером, а відтак значно збільшується номенклатура. Для найважливіших для підприємства виробничих запасів рекомендується застосовувати цей метод.

Метод середньозваженої собівартості виробничих запасів дає об'єктивну оцінку наявності та руху запасів, але ним не забезпечується достатній контроль на витрати діяльності за правильним їх списанням.

Під час використання методу ФІФО для оцінки використання виробничих запасів тільки на кінець звітного періоду наближається до

ринкової вартість їхніх залишків. В цій ситуації може бути заниженою собівартість виготовленої продукції (послуг, робіт).

Між вартістю використаних (списаних) запасів і їхнім залишком на кінець місяця розподіляються транспортно-заготівельні витрати. Тому для цього визначається середній відсоток транспортно-заготівельних витрат до облікової вартості запасів на початок місяця та тих, що надходили протягом місяця. Потім вартість використаних (списаних) запасів має бути перемножена на середній відсоток і так може бути визначена сума транспортно-заготівельних витрат, що підлягає списанню.

З кредиту рахунка 20 «Виробничі запаси» списується розрахована сума транспортно-заготівельних витрат в дебет тих самих рахунків, на які за обліковими цінами списана вартість запасів. Відображають у журналі № 5 бухгалтерські проведення зі списання запасів (кредит рахунка 20).

Звернемо увагу на наведений приклад за даними ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» щодо зміни собівартості реалізації відповідно до різних методів оцінки вибуття запасів. Допускається ведення системи періодичного обліку запасів при обранні оцінки вибуття запасів за методом ФІФО або середньозваженої собівартості. Первинні дані подані в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Первинні дані в обліку виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» за 2020 р.

№ з/п	Запаси	Кількість одиниць, шт.	Ціна за одиницю, грн.	Вартість, грн.
1.	Залишок на 01.01.2020 р.	300	30,00	9 000,00
2.	Придбано 10.01.2020 р.	100	31,00	3 100,00
3.	15.01.2020 р.	200	35,00	7 000,00
4.	20.01.2020 р.	400	38,00	15 200,00
5.	Усього придбано	700	–	25 300,00
6.	Реалізовано 12.01.2020 р.	200	–	–
7.	25.01.2020 р.	500	–	–
8.	Залишок на 01.02.2020 р.	300	–	–

Таким чином, в системі обліку надходження виробничих запасів на підприємство можна детально розібратися та щодо їх відпуску і вибуття та подальшого їх оформлення відповідними документами. В залежності від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом, ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» відкриває аналітичні рахунки. Залежно від конкретних умов діяльності підприємства та ведення бухгалтерського обліку підприємством самостійно вирішується, як організувати аналітичний облік виробничих запасів.

В процесі проведених досліджень щодо здійснення організації обліку виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» застосовується метод оцінки середньозваженої собівартості. З використанням методу середньозваженої собівартості зміну собівартості вибуття запасів наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Зміна собівартості реалізації за використання методу середньозваженої собівартості ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

№ з/п	Запаси	Кількість одиниць, шт.	Ціна за одиницю, грн.	Вартість, грн.
1.	Залишок на 01.01.220 р.	300	30,00	9 000,00
2.	Придбано 10.01.2020 р.	100	31,00	3 100,00
3.	15.01.2020 р.	200	35,00	7 000,00
4.	20.01.2020 р.	400	38,00	15 200,00
5.	Усього придбано	700	—	25 300,00
6.	Усього товарів для продажу	1000	—	34 300,00
7.	Реалізовано	700	34,30	24 010,00
8.	Залишок на 01.02.2020 р.	300	34,30	10 290,00

Нами пропонується використовувати метод ФІФО для оцінки вибуття запасів. Сутність якого, як відомо, полягає на припущенні, що запаси, які на підприємство надійшли першими, будуть першими і реалізовані, тобто одиниці запасів, що на підприємство надійшли (були придбані або вироблені) першими, також відпускаються або продаються в першу чергу (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 – Розрахунок вибуття запасів за методом на ФІФО
(Приклад за даними ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»)

№ з/п	Запаси	Кількість одиниць, шт.	Ціна за одиницю, грн.	Вартість, грн.
1.	Залишок на 01.01.2020 р.	300	30,00	9 000,00
2.	Придбано 10.01.2020 р.	100	31,00	3 100,00
3.	15.01.2020 р.	200	35,00	7 000,00
4.	20.01.2020 р.	400	38,00	15 200,00
5.	Усього придбано	700	–	25 300,00
6.	Реалізовано	300	30,00	9 000,00
		100	31,00	3 100,00
		200	35,00	7 000,00
		100	38,00	3 800,00
7.	Усього реалізовано	700	–	22 900,00
8.	Залишок на 01.02.2020 р.	300	38,00	11 400,00

Вважається, що в умовах інфляції застосування цього методу є обґрунтованим. Оскільки при його застосуванні запаси, які у залишку знаходяться і у балансі відображені, будуть підлягати обліку за вартістю запасів, що надійшли останніми.

Отже, до реальної вартості буде наближена оцінка запасів у балансі. У свою чергу, під час розрахунку прибутку підлягають обліку запаси, що надійшли раніше, вартість яких, як правило, є нижчою. Прибуток буде завищеним у результаті цього. Цей метод є простим, він запобігає можливості маніпулювання прибутками, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка з поточною ринковою вартістю приблизно збігається, і, на нашу думку, для специфічної діяльності підприємства він є найбільш прийнятним.

Але в ньому є певні недоліки, основним з яких є вплив на показник валового прибутку окремо взятого підприємства зовнішніх чинників економічного життя держави. Так, метод ФІФО дає найвищий показник валового прибутку в умовах постійно зростаючих цін. А якщо брати до уваги той факт, що кожне підприємство в умовах загального зростання цін прагне підвищити також і ціни на реалізований товар, то при застосуванні до оцінки

вибуття методу ФІФО показник валового прибутку, який відображено у Звіті про фінансові результати, він вважається не виправдано завищеним.

Відповідно зворотний процес спостерігається в умовах постійного зниження цін: внаслідок застосування методу ФІФО виходить у Звіті не виправдано заниженим показник валового прибутку до оцінки вибуття запасів і вимушеного зниження відпускних цін на продукцію (товари), що їх підприємство реалізовує.

Оскільки запаси, які в умовах постійно зростаючих цін купуються і при вибутті оцінюються за методом ФІФО, за найменшою з цін списуються в реалізацію, то запаси, що залишаються на балансі підприємства, будуть оцінені за наближеною до ринкової ціни вартістю. Таким чином, інформація щодо його оборотних коштів, оборотного капіталу буде не просто оптимістичнішою при проведенні аналізу показників балансу підприємства, а більш реальною порівняно з тим, якщо б підприємством використовувався інший метод.

2.3 Шляхи удосконалення обліку ефективності використання виробничих запасів та системи бюджетування на підприємстві

В центрі уваги науковців та практикуючих бухгалтерів завжди перебували питання вдосконалення обліку виробничих запасів. Це пояснюється складністю й трудомісткістю даного підрозділу бухгалтерського обліку. Аналіз діючої практики показує, що на підприємствах цей розділ бухгалтерського обліку продовжує мати серйозні недоліки як в організаційному, так і в методичному аспекті. Особливо часто проявляються при інвентаризаціях відхилення в обліку виробничих запасів, а також при звірці даних складського обліку, коли за рахунок пересортування окремих видів матеріалів виявляються недостачі й значні розбіжності. У первинних

документах й облікових регістрах має місце й велика кількість помилок, якими характеризуються надходження і рух матеріалів.

У наш час у вирішенні проблем обліку запасів, з одного боку пов'язаних з переходом на міжнародні стандарти та ринкові відносини, з іншого – широким впровадженням комп'ютерних технологій, існує необхідність й одночасна можливість застосування нових організаційних і методичних підходів.

Поліпшенню ресурсопостачання може сприяти широке впровадження типових уніфікованих форм, впорядкування первинної документації, забезпечення порядку приймання, зберігання й витрат матеріалів, сировини, комплектуючих виробів, підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт тощо. Наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, які оснащені ваговими і вимірювальними приладами, мірною тарою й іншими пристосуваннями має важливе значення для забезпечення зберігання виробничих запасів, правильного приймання, зберігання й відпуску цінностей. Необхідним є також впровадження ефективних форм попереднього й поточного контролю за дотриманням норм запасів і витрат матеріальних ресурсів, приділення більшої уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку до руху у виробництві напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів. Інформацію повинні містити дані бухгалтерського обліку з метою знаходження резервів зниження собівартості продукції в частині зниження норм витрат, раціонального використання матеріалів, забезпечення належного зберігання [48, с. 58].

Раціоналізація форм документів, документообігу й всієї системи оформлення, реєстрації й обробки документів є важливим напрямком удосконалення організації оперативного й складського обліку запасів.

Очевидно, що на використанні можливостей сучасних комп'ютерних технологій повинне ґрунтуватися рішення як організаційних, так і методичних питань. Організація рішення таких завдань у комплексній

системі керування підприємством при цьому є найбільш ефективною.

На підприємстві стає можливим підвищення ефективності і оперативності контролю за їх витрачанням на виробництві в умовах нормативного регулювання виробничих потреб виробничих запасів і нормативного методу їх обліку.

Через велику кількість і різноманітність первинних документів доволі трудомісткий процес оформлення відпуску матеріалів.

Істотно ускладнює роботу з обліку матеріальних ресурсів на складах виробничих підрозділів різноманітність форм облікових документів, у тому числі лімітно-забірних карток.

Згідно з правилами систематичного відпуску матеріалів та у процесі виробництва систематичне споживання оформлюється лімітно-забірними картками, а у всіх інших випадках матеріальними вимогами. Лімітно-забірні картки на підприємствах, як правило, оформлюються нерегулярно і передаються в бухгалтерію в основному під кінець місяця у великій кількості.

Роботу складів підприємства й у групах матеріально-технічного постачання значно ускладнюють подібні надходження облікових документів на обробку і характерна тенденція збільшення їхньої кількості до кінця місяця.

Виходячи з отриманих даних аналізу, на кінець місяця обсяг облікових робіт зростає на 18,0-20,0 %, що істотно може впливати на якість виконаної роботи. В межах підприємства аналіз існуючого порядку ведення обліку виробничих запасів показав, що необхідним є вдосконалення системи обліку, усунення в різних документах дублювання інформації, уніфікація форм документів, регламентація обсягів і строків їхньої передачі на обробку.

В першу чергу, повинні бути уніфіковані документи, на основі яких виробничі підрозділи одержують матеріали, сировину, покупні готові вироби зі складів підприємства.

Так з метою удосконалення обліку норм витрат виробничих запасів на підприємстві запропонована спеціальна форма лімітно-забірної картки.

На відміну від стандартної в запропонованій лімітно-забірній картці надається можливість оформлення багаторазового відпуску двох номенклатурних номерів виробничих запасів. Запропонована удосконалена форма лімітно-забірної картки подана у додатку И.

Тобто у наш час є дуже важливим питання удосконалення первинного і складського обліку виробничих запасів, перш за все, з метою підвищення ефективності діяльності будь-якого підприємства. Для кожного підприємства можуть бути різноманітними шляхи удосконалення, в залежності від специфіки його діяльності, але вважається доцільним для даного підприємства розробка типових форм документів, які для використання є зручними, можуть на підприємстві підвищити швидкість документообігу, тим самим спрощуючи роботу по формуванню та здійсненню аналізу документів. Це веде до зменшення затрат часу, а отже, підвищить ефективність роботи підприємства.

Але включає в себе декілька функцій процес управління виробничим підприємством. У їх число входять прогнозування і планування, організація, облік, регулювання, аналіз, контроль і стимулювання.

Як відомо на досягнення визначених цілей спрямовані функції управління завжди. Спочатку формуються шляхом планування і прогнозування способи досягнення поставлених цілей, тому ці функції займають центральну ланку в системі управління.

Зазвичай бюджетуванням називається розробка прогнозів і планів за основними видами діяльності, а також контроль за їх виконанням [58].

Бюджетами виконуються такі функції на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»:

- здійснення комунікації та координації різних підрозділів організації і видів діяльності, якими для досягнення намічених цілей передбачені узгодження інтересів окремих працівників і груп в цілому по організації.

Бюджети можуть сприяти виявленню слабких ланок в організаційній структурі, розподілу відповідальності між виконавцями та розв'язанню проблем комунікації;

- проведення планування операцій, якими забезпечується досягнення цілей підприємства. Складання бюджету на заданий бюджетний період ґрунтується на уточненні та деталізації планів на цей період;

- здійснення контролю за поточною діяльністю, забезпеченні планової дисципліни. Саме бюджетні дані, а не звітні дані минулих років краще використовувати в якості основи для оцінки виконання плану центрами відповідальності. Це пов'язано з різницею між поточною діяльністю та минулими змінами в складі персоналу, асортименту сировини і матеріалів або новими загальноекономічними умовами;

- орієнтація на досягнення завдань керівників усіх рангів, що ставляться перед їх центрами відповідальності;

- забезпечення підвищення рівня професіоналізму персоналу. Складання бюджетів може сприяти детальному вивченню діяльності своїх підрозділів та взаємовідносин між центрами відповідальності в межах організації.

В процесі розробки бюджету виділяються такі етапи:

- для розробки проекту бюджету здійснюється постановка проблеми та подальший збір вихідної інформації;

- проведення аналізу і узагальнення зібраної інформації, здійснення розрахунку науково обґрунтованих показників діяльності організації, формування проекту бюджету;

- проведення оцінки проекту бюджету;

- затвердження бюджету.

Бюджет, яким охоплюється діяльність організації в цілому, носить назву – генеральний бюджет. Його метою є об'єднання і здійснення підсумку кошторисів та планів різних підрозділів організації, які являють собою приватні бюджети.

На будь-якій організації генеральний бюджет складається з:

- операційного бюджету – частини генерального бюджету, що включає в себе план прибутків і збитків. Через допоміжні (приватні) кошториси, якими відображаються статті доходів і витрат організації, деталізується операційний бюджет;

- фінансового бюджету – частини генерального бюджету, що включає в себе рух грошових коштів, бюджети капітальних вкладень і прогнозний баланс.

Бюджети мають бути розроблені управлінською службою в тісній взаємодії з керівниками центрів відповідальності. Процес розробки здійснюється як по горизонтальним, так і по вертикальних зв'язкам на підприємстві.

Бюджет складається на рік, з подальшою розбивкою на квартали і місяці. Розробка бюджету відбувається шляхом безперервного планування, при якому кошторис II кварталу переглядається протягом I кварталу і має складатись кошторис на I квартал наступного року, тобто на постійній основі бюджет має «проєктуватись» на рік вперед.

Перший крок у його плануванні – формування бюджету продажів. Він має складатись не лише на основі виробничих можливостей підприємства, а й виходячи з можливостей робіт на ринку, збуту послуг.

На основі даних щодо здійснення продажів формуються бюджети, якими характеризуються витрати на виробництво та реалізацію виконаних робіт або наданих послуг чи на впровадження нового технологічного процесу (бюджети адміністративних і комерційних витрат, бюджет праці тощо).

Під час формування бюджету необхідним є забезпечення варіантності, для того щоб з кількох бюджетів вибрати найбільш оптимальний варіант сформованого бюджету. В залежності від тої ситуації, що склалася, організація може повністю або частково відхилити початковий варіант бюджету і перейти до формування більш точного бюджету враховуючи необхідні зміни.

Бюджет може мати такі варіанти: песимістичний бюджет, ймовірнісний бюджет та оптимістичний бюджет. Песимістичним варіантом бюджету передбачена мінімальна мета і вимагається максимальне скорочення наявних ресурсів. Ймовірнісний варіант бюджету орієнтується на досягненні максимальних цілей з помірним використанням ресурсів. Оптимістичний варіант бюджету передбачає виконання максимальної мети при найбільш ефективному використанні наявних ресурсів підприємства.

Повинні відповідати наступним вимогам сформовані бюджети:

- бюджет повинен бути узагальнюючим планом і складатися в натуральних і грошових одиницях;
- бюджети мають бути досяжними, але вимагати повної віддачі всіх наявних резервів;
- бюджет залишається незмінним протягом усього бюджетного періоду;
- бюджет вимагає рівності планованих і фактичних даних;
- особа, що розробляє бюджет, має нести відповідальність за його виконання.

Бюджет з усіма функціональними службами організації повинен проходити узгодження, це стосується тих служб, що беруть участь у його формуванні.

Потім бюджет надається на розгляд керівництву. Тільки після затвердження керівництвом бюджет стає чинним. Він перед початком періоду повинен бути обов'язково прийнятий, для того щоб могли бути своєчасно виконані всі необхідні заходи.

Враховуючи типові схеми операційного бюджету, які пропонуються у науковій літературі, підручниках та посібниках, нами запропонована розроблена схема операційного бюджету (рисунок 2.3), яку ми пропонуємо ввести на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА». Розробленою схемою операційного бюджету відображена залежність від бюджету запасів бюджету собівартості реалізації послуг, робіт та бюджету закупівлі.

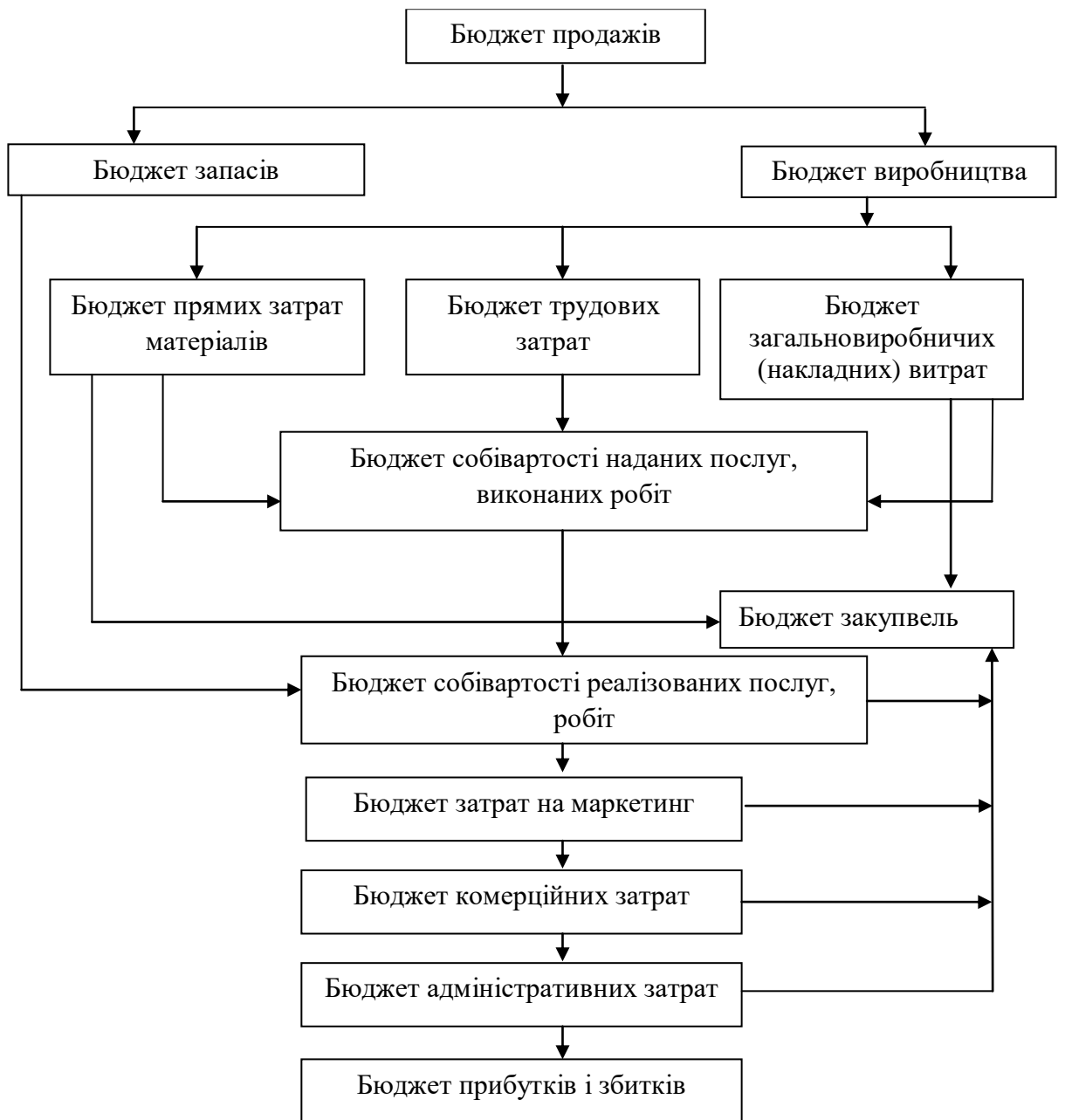

Рисунок 2.3 – Запропонована структурна схема побудови операційного бюджету ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

Як засіб здійснення контролю та оцінки виробничої діяльності підприємства та його структурних підрозділів функції бюджету розкриваються лише тоді, коли планові показники порівнюються з фактичними показниками.

Нагадаємо, що спочатку планується обсяг продажів і обсяг виробництва для визначення потреби в матеріалах.

На базі прогнозних обсягів продажів і випуску продукції визначається розрахунковим шляхом бюджет потреби в основних матеріалах.

Для визначення бюджету основних матеріалів існує два основних методів:

- метод порівняльного аналізу рахунків;
- метод технологічного нормування.

В практичному застосуванні є більш простим метод порівняльного аналізу рахунків, але ним одночасно дається більш груба оцінка. Даний метод полягає в тому, що мають бути зіставлені по кожному бюджетному періоду обсяги виробництва і збуту послуг, робіт з витратою сировини і матеріалів і потім знаходять середньозважені норми. Потім ці норми витрат мають множитись на плановий обсяг виробництва і визначатись потреба в основних матеріалах.

Для визначення загальної потреби в сировині та матеріалах за методом технологічного нормування відбувається шляхом множення питомих норм витрат по кожному виду сировини в розрахунку на одиницю окремого виду послуги, роботи на плановий обсяг виробництва.

За II квартал 2020 р. на надання послуг (виконання робіт), за затвердженими нормами на 100 кг сировини необхідно витратити допоміжні матеріали, що подано в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Норматив потреби у допоміжних матеріалах підприємства (ремонтні роботи)

№ з/п	Найменування матеріалу	Одиниця виміру	Ціна, грн.	КС-3575А		КС-4574	
				кіл-ть, шт.	сума, грн.	кіл-ть, шт.	сума, грн.
1.	Манжети 120x90	шт.	16,70	1	16,70	2	33,40
2.	Манжети гідравлічні	шт.	10,00	3	30,00	2	20,00
3.	Ізолента ПВХ	шт.	20,00	5	100,00	-	-
4.	Фарба ПФ-115	бан.	81,00	2	162,00	-	-
5.	Кільце 020	шт.	2,80	-	-	10	28,00
6.	Кільце ущільнювач 5x3	шт.	2,40	10	24,00	8	19,20
7.	Фільтр маслені	шт.	80,00	1	80,00	1	80,00
	Всього	-	-	-	412,70	-	180,60

Необхідно знайти шляхи задоволення потреб з найменшими витратами, приступаючи до реалізації бюджетів.

За рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел може бути задоволена потреба організації в матеріальних ресурсах.

Зовнішні джерела являють собою надходження матеріальних ресурсів від постачальників.

Внутрішні джерела є скороченням відходів сировини, власне виготовлення матеріалів і напівфабрикатів, подальшого використання вторинної сировини, економія матеріалів шляхом впровадження досягнень науково-технічного прогресу та інновацій.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

3.1 Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами

Умова безперервної роботи підприємства – повна і своєчасна забезпеченість виробничими запасами. Потреба в них визначається потребою на виконання виробничої програми, на капітальне будівництво, на непромислові потреби і необхідними запасами на кінець періоду. Важливе умова при цьому – повна забезпеченість потреби в виробничих запасах джерелами покриття.

Джерела покриття можуть бути зовнішніми і внутрішніми. До зовнішніх джерел відносяться виробничі запаси, які від постачальників відповідно до укладених договорів. Внутрішні джерела – це скорочення відходів сировини, використання вторинної сировини, власне виготовлення матеріалів і напівфабрикатів, економія матеріалів у результаті впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Реальна потреба в завезенні виробничих запасів з боку – це різниця між загальною потребою в певному виді матеріалу і сумою власних внутрішніх джерел її покриття. Потреба в виробничих запасах на освіту запасів на кінець періоду визначається в трьох оцінках.

По-перше, в натуральних одиницях виміру, що необхідно для встановлення потреби в складських приміщеннях.

По-друге, в грошовій оцінці для виявлення потреби в оборотних коштах, для ув'язування з фінансовим планом.

По-третє, в днях забезпеченості – для планування і організації

контролю за виконанням графіка поставки [45, С. 20].

Забезпеченість підприємства запасами в днях обчислюється як відношення залишку даного виду виробничих запасів до його середньоденного витраті (формула 3.1).

$$Z = O \times P \quad (3.1)$$

де, Z – забезпеченість підприємства запасами, дні;

O – залишки даного виду виробничих запасів;

P – середньоденні витрати.

При аналізі виробничих запасів, перш за все, слід перевірити правильність і обґрунтованість складання плану матеріально-технічного постачання, а вже потім його виконання за обсягом, номенклатурою, строками. Отже, аналіз починають з перевірки правильності планових розрахунків у потребі сировини і матеріалів. Для цього вивчають норми і нормативи, які покладені в основу даних розрахунків: потреба на програму планованого періоду, запас матеріалів на кінець планованого періоду, необхідний для безперебійної роботи в майбутньому; очікуваний залишок на початок планованого періоду; кількість і вартість матеріалів, які повинні бути отримані від постачальників.

Потім перевіряють відповідність плану постачання потребам виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт) і освіти необхідних запасів виходячи з норм витрати матеріалів.

Далі з'ясовують, як підприємство фактично забезпечено виробничими запасами, тобто перевіряється забезпеченість потреби в завезенні виробничих запасів договорами на їх поставку і фактичним виконанням постачання матеріальних ресурсів.

Для цього на підставі даних бізнес-плану та оперативно-технічної звітності відділів постачання складається аналітична таблиця 3.1.

Таблиця 3.1 – Забезпечення потреби матеріальних ресурсів за договорами і фактичне їх виконання на підприємстві

Вид запасу	Планова потреба, т	Джерела покриття потреби, т		Укладено договорів, т	Забезпечення потреби договорами, т	Надійшло від постачальників, т	Виконання договорів %
		внутрішні	зовнішні				
А	4700	50	4650	4420	95,0	4190	94,8

З таблиці 3.1 видно, що план потреби в зазначеному запасу не повністю забезпечений договорами на постачання і внутрішніми джерелами покриття. Коефіцієнт забезпечення за планом становить 0,951 або 95,1%.

Фактично ж справа йде гірше, так як план поставки запасу недовиконаний на 10%: коефіцієнт забезпечення фактично склав 0,90.

Це означає, що тільки на 90% задовольняється потреба в запасу А.

Об'єктом аналізу є комплексність постачання, тобто дотримання певних співвідношень між найважливішими видами виробничих запасів, порушення комплексності постачання, як правило, призводить до порушення термінів виготовлення, порушення асортименту та можливого зниження обсягу випуску.

Також при аналізі забезпеченості виробничих запасів перевіряється якість отриманих від постачальників запасів, відповідність їх стандартам, технічним умовам і умовами договору. Адже її зниження веде до поломок обладнання, порушення норм витрати матеріалу, збільшення собівартості, зниження якості готової продукції, послуг, робіт. Слід з'ясувати причини надходження запасу зниженої якості, з'ясувати, які заходи були прийняті відділом постачання для отримання запасів належної якості. За результатами перевірки складають акти приймання запасів, що не відповідають висунутим вимогам, що є основою для пред'явлення санкцій і претензій до постачальників.

Велике значення в аналізі надається виконанню плану по термінах постачання запасів (особливо в комплекті), які визначають ритмічність випуску. Порушення термінів поставки веде до недовиконання плану

виробництва і реалізації продукції, послуг, робіт. Для оцінки ритмічності поставок використовують коефіцієнт ритмічності і коефіцієнт варіації. Коефіцієнт ритмічності визначається підсумовуванням фактичного питомої ваги випуску продукції, послуг, робіт за кожний період, але не більше планового рівня. Коефіцієнт варіації визначається як відношення середньоквадратичного відхилення від планового завдання за добу (декаду, місяць, квартал) до середньодобовим (середньо декадному, середньомісячним, середньо кварталному) плановому випуску продукції, послуг, робіт.

Особливу увагу приділяється стану складських запасів сировини і матеріалів. Розрізняють запаси поточні, сезонні і страхові. Поточні запаси – це основна частина виробничих і товарних запасів. Вони забезпечують безперервність постачання виробничого процесу між двома черговими поставками і розраховуються виходячи з інтервалу постачання. Сезонні запаси – запаси, які утворюються при сезонному характері виробництва продукції, послуг, робіт або при сезонному характері споживання виробництвом і транспортування. Їх призначення – забезпечити стабільне функціонування підприємства на час сезонного перерви у виробництві, споживанні або транспортуванні. Страхові запаси призначені для безперервного постачання підприємства у разі непередбачених обставин: у зв'язку з недовиконанням плану випуску продукції, послуг, робіт постачальником або перевиконанням плану споживачем; у випадках можливих затримок запасів в дорозі при доставці.

Величина поточного запасу, залежна від інтервалу поставки (у днях) і середньодобового витрати i -го виду матеріалу, може бути розрахована за формулою 3.2:

$$Z = I_{нт} \times P \quad (3.2)$$

де, Z – величина поточного запасу сировини і матеріалів, тек;

Інт – інтервал поставки в днях;

P – середньодобовий витрата матеріалу, добу.

Безперервна робота господарюючого суб'єкта неможлива без створення оптимальної величини запасів на здійснення програми випуску. Тому в процесі аналізу перевіряється відповідність фактичного розміру запасів по найважливіших видах сировини і матеріалів з нормативним. З цією метою на підставі даних про фактичну наявність матеріалів у натуральних показниках і середньодобових їх витратах розраховують фактичну забезпеченість запасами в днях і порівнюють її з нормативною величиною. Стан запасів аналізується за видами запасів за схемою, зазначеної в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Аналіз стану запасів матеріальних ресурсів підприємства

Матеріал	Середньодобова витрата, т	Фактичний запас		Норма запасу, дні	Відхилення від норми запасу	
		т.	дні		дні	т.
А	20	200	10	16	-5	-100

Як видно з таблиці 3.2, розрізняють максимальну і мінімальну норму запасу (це поточний запас, необхідний для роботи в поточному періоді). Співвідношення між цими запасами представимо наступним чином: максимальний запас дорівнює сумі поточного та страхового запасу. Як показують дані таблиці 3.2, забезпеченість організації запасами корму для роботи в поточному періоді дорівнює $160/20 = 8$ днів. Незабезпеченість в страховому запасі дорівнює 4 днів або 80 тоннам. Таким чином, у разі непередбачених обставин відсутність страхового запасу поставить під загрозу виконання виробничої програми даного підприємства. Тому потрібно поставити під жорсткий контроль поставки даного виду матеріалів по днях і приділити особливу увагу аналізу відхилень в запасах.

У сучасного підприємства товарний асортимент постійно змінюється, відображаючи стан потреб на даний момент часу. Внаслідок чого у

господарюючих суб'єктів можуть виникнути надлишки запасів сировини, матеріалів або виявлено непотрібні матеріали. Їх можна встановити за даними складського обліку шляхом порівняння приходу і витрати. Якщо з яких-небудь матеріалами немає витрати на протягом року і більше, то їх відносять до групи неходових і підраховують загальну вартість.

Таким чином, ми розглянули аналіз забезпеченості підприємства запасами матеріальних ресурсів. Він супроводжується розрахунком забезпеченості організації запасами в днях, в натуральному і вартісному вираженні, перевіркою відповідності плану постачання потребам виробництва продукції і утворення необхідних запасів виходячи з норм витрати матеріалів.

3.2 Аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві

В умовах ринкової економіки розширення виробництва продукції (послуг, робіт) відбувається не стільки за рахунок приросту виробничих запасів, скільки внаслідок підвищення ефективності їх використання. Таким чином, можна сказати, що важливим напрямом аналізу є вивчення закономірностей витрат матеріалів та резервів подальшого їх зниження.

Для того щоб надати характеристику ефективності використання сировини та матеріалів використовується система узагальнюючих та часткових показників, розрахунок яких ґрунтується на показнику матеріальних витрат.

Для детальнішого аналізу використання виробничих запасів користуються частковими показниками, які характеризують споживання окремих складових матеріальних ресурсів (основних і допоміжних матеріалів, палива, енергії тощо).

Можливими шляхами подальшого поліпшення використання матеріалів є рівномірне завезення товарно-матеріальних цінностей; формування запасів у межах можливого мінімуму для постійного забезпечення безперервності процесу виробництва; недопущення придбання непотрібних і реалізація надлишкових матеріалів.

В процесі аналізу виробничих запасів особливого значення надають вивченню причин зміни матеріаломісткості продукції (послуг, робіт). Проводиться такий аналіз на трьох рівнях:

- матеріаломісткість всієї виробленої підприємством продукції, наданих послуг, виконаних робіт;
- матеріаломісткість конкретного виду продукції (послуг, робіт);
- матеріаломісткість одиниці продукції (послуг, робіт).

Джерелами інформації для аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів є такі дані:

а) планові дані, які використовуються для аналізу постачання підприємства матеріальними цінностями: плановані обсяги запасів та обсяги надходження (портфель замовлень), договори, угоди, контракти на постачання сировини та матеріалів;

б) облікові дані, які використовуються:

1) для аналізу забезпеченості підприємства необхідними запасами, тобто всі дані документів складського, синтетичного й оперативного обліку;

2) для аналізу використання матеріальних ресурсів, тобто дані зі звітності про матеріальні витрати на виробництво, віднесені на собівартість товарної продукції (послуг, робіт); нормативно-довідкові дані, які регулюють господарську діяльність, а саме: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», положення (стандарты) бухгалтерського обліку в Україні; господарсько-правові документи; технічна й технологічна документація; інформація, отримана в ході маркетингових досліджень тощо.

Для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів існує

певна система техніко-економічних показників. Ці показники є диференційованими залежно від особливостей виробництва та окремих видів предметів праці.

У загальному випадку всі ці показники відображають рівень та суму матеріальних витрат, а не суму матеріальних ресурсів. Вони показують вартість матеріальних ресурсів, використаних на послуги, роботи, а рівень їх витрачання – питому вагу матеріальних витрат у вартості послуг, робіт.

Матеріаломісткість продукції (послуг, робіт), є вартісним показником, який відображає рівень матеріальних витрат (без амортизації) на кожну гривню та розраховується як відношення суми всіх матеріальних витрат до вартості (формула 3.3):

$$M_m = M/ВП \quad (3.3)$$

де, M_m – матеріаломісткість продукції (робіт, послуг);

M – сума матеріальних витрат, тис. грн.;

$ВП$ – обсяг продукції (робіт, послуг), тис. грн.

Матеріаловіддача продукції (послуг, робіт) характеризує вихід продукції (послуг, робіт) з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів та розраховується як відношення вартості товарної продукції (послуг, робіт) до суми матеріальних витрат (формула 3.4):

$$MB = ВП/M \quad (3.4)$$

де, MB – матеріаловіддача.

Також до основних таких показників крім матеріаловіддача, матеріалоємності, відносяться частка матеріальних витрат у собівартості,

прибуток на 1 грн. матеріальних витрат. Розрахунок цих показників наведений у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Аналіз рівня ефективності використання матеріальних ресурсів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

№ з/п	Показник	2019 рік	2020 рік	Відхилення	
				Абсолютне (+,-)	Відносне (%)
1.	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	142265,0	180407,0	+ 38142,0	126,0
2.	Матеріальні витрати, тис. грн.	60800,0	63200,0	+2400,0	103,9
3.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	116499,0	135023,0	+18524,0	115,9
4.	Виробничі матеріальні запаси, тис. грн.	34551,0	36709,0	+2158,0	106,2
5.	Матеріалоемність, грн. (p2 / p1)	0,427	0,350	-0,08	82,0
6.	Матеріаловіддача, грн. (p1 / p2)	2,34	2,85	+ 0,51	121,8
7.	Питома вага матеріальних витрат у собі вартості послуг, робіт, %, (p2 / p3)×100	52,2	46,1	-6,1	88,3

З даних таблиці 3.3 можна сказати про те, що ефективність використання матеріальних ресурсів у звітному році стала набагато кращою у порівнянні з попереднім 2019 роком, так, наприклад, збільшилась матеріаловіддача на 0,51 тис. грн., що є позитивним фактором. Також позитивним показником є те, що у 2020 році зменшилась матеріаломісткість на 0,08 тис. грн., що свідчить про зменшення використання матеріальних ресурсів, це також засвідчує і показник частки матеріальних витрат у собівартості послуг, робіт. Все це каже про те, що у звітному періоді було використано не лише менше матеріальних ресурсів у порівнянні з минулим 2018 роком, але вони (матеріальні ресурси) були використані набагато ефективніше.

З даних розрахунків ми бачимо, що у звітному періоді матеріаловіддача збільшилась 0,51 на тис.грн, обсяг реалізованої продукції збільшився на 38142 тис. грн., також збільшення матеріальних витрат у звітному році обсяг реалізованої продукції збільшився на 2400,0 тис. грн.

Обсяг реалізованої продукції ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» у 2020 році збільшився на 38142,0 тис. грн. порівняно з 2019 роком, ці зміни відбулися за рахунок двох факторів – матеріальних витрат та матеріаловіддачі. Матеріальні витрати зросли у 2020 році порівняно з попереднім роком на 2400 тис. грн. Тому, матеріаловіддача продукції підприємства залежить від суми матеріальних витрат на її виробництво, а також від обсягу і структури наданих послуг (виконаних робіт). Аналіз показав, що обсяг реалізованої продукції ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» у 2020 році збільшився на 38142,0 тис. грн. порівняно з попередніми роками. Це зростання зумовила зміна факторів, які впливають на обсяг надання послуг (виконаних робіт).

Аналіз матеріаловіддачі окремих видів послуг, робіт проводять з метою оцінки її рівня та встановлення причин зміни. До основних причин належать: зміна питомих витрат матеріалів, ціни матеріалів і ціни одиниці послуги, роботи.

Наступним етапом є аналіз складу та структури запасів у відсотках до майна організації. Збільшення їх частки може свідчити про розширення масштабів діяльності організації або про їхнє неефективне використання. Разом з тим, нестача запасів (сировини, матеріалів, палива) може призвести до перебоїв у процесі виробництва, до недовантаження виробничої потужності, падіння обсягів наданих послуг, зростання собівартості.

Аналіз інтенсивності використання запасів проводять шляхом розрахунку показників, які характеризують інтенсивність споживання запасів організації. Такими являються коефіцієнт оборотності, коефіцієнт закріплення і тривалість одного обороту. Коефіцієнт оборотності запасів (формула 3.5) вказує скільки разів у середньому поповнювалися запаси підприємства протягом звітної періоду. Тривалість (період) обороту запасів (формула 3.6) показує час, протягом якого запаси трансформуються в кошти. Зменшення значення на кінець звітної періоду порівняно з його значенням

на початок вважається позитивним, якщо це не перешкоджає нормальному процесу виробництва, не загрожує дефіцитом матеріальних ресурсів [60].

1. Коефіцієнт оборотності запасів (формула 3.5):

$$K_{оз} = СРП/З \quad (3.5)$$

де, $K_{оз}$ – коефіцієнт оборотності запасів;

$СРП$ – собівартість реалізованих послуг, робіт;

$З$ – середня вартість запасів.

2. Період обороту запасів (формула 3.6):

$$П_{\partial} = 360/K_{оз} \quad (3.6)$$

де, $П_{\partial}$ – період обороту.

3. Коефіцієнт закріплення запасів (формула 3.7):

$$K_{з} = З/СРП \quad (3.7)$$

де, $K_{з}$ – коефіцієнт закріплення запасів.

Результати розрахунків вище зазначених показників аналізу використання запасів наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Динаміка оборотності запасів

№ з/п	Показники	2019 рік	2020 рік	Абсолютне відхилення (+,-)
1.	Собівартість реалізованих продукції, тис. грн.	116499,0	135023,0	+18524,0
2.	Середньорічний залишок запасів, тис. грн.	28952,5	34130,0	+5597,8
3.	Коефіцієнт оборотності запасів	4,02	3,95	-0,07
4.	Період обороту запасів, днів	89,6	91,1	+1,5

Як видно з таблиці 3.4 при використанні запасів спостерігаються наступні тенденції: коефіцієнт оборотності запасів зменшився на 0,07. Тривалість обороту запасів збільшилась на 1,5 днів.

Аналіз матеріаломісткості окремих видів послуг, робіт проводять з метою оцінки її рівня та встановлення причин зміни. До основних причин належать зміна питомих витрат матеріалів, ціни матеріалів і ціни одиниці послуги, роботи. Матеріаломісткість одиниці послуги, роботи залежить від кількості (маси) витрачених матеріалів на її виготовлення та середньої вартості одиниці матеріальних ресурсів.

Таким чином, провівши аналіз ефективності використання виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА», зокрема аналіз матеріаломісткості та матеріаловіддачі, можна сказати, що запаси підприємства для надання послуг використовуються недостатньо ефективно, про що свідчать показники обсягу реалізації продукції підприємства, матеріаломісткості та матеріаловіддачі.

3.3 Напрямки підвищення ефективності використання виробничих запасів на підприємстві

Необхідною умовою виконання планів виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт), зниження її собівартості, зростання прибутку, рентабельності є повне і вчасне забезпечення підприємства сировиною та матеріалами необхідного асортименту і якості, а також економне їх використання. Зростання потреби підприємства в виробничих запасах може бути задоволене екстенсивним (придбанням чи виготовленням більшої кількості матеріалів та енергії) або інтенсивним (економнішим використанням наявних запасів у процесі виробництва продукції) шляхом.

Перший шлях веде до зростання питомих виробничих запасів на

одиницю продукції, послуги, роботи, хоча її собівартість при цьому може знизитися за рахунок збільшення обсягу виробництва і зменшення частки постійних витрат. Другий шлях забезпечує скорочення питомих матеріальних витрат і зниження собівартості одиниці продукції, послуги, роботи. Економне використання сировини, матеріалів та енергії рівнозначне збільшенню їх виробництва.

Для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» необхідно вдосконалити методику планування, аналізу і контролю запасів. Особливу увагу слід приділити аналізу, від якого залежить об'єктивна оцінка результатів господарської діяльності, повнота виявлення резервів ефективного використання ресурсів і витрат.

Одним з недоліків на даному підприємстві є недооцінка таких показників, як витратоємність одного оборотного циклу коштів і витратоємність одного оборотного циклу залишків виробничих запасів. Сутність цих показників полягає у тристоронній оцінці виробничого процесу – швидкості обороту оборотних коштів, обороту залишків виробничих запасів і витрачання одного циклу обороту коштів.

Витратоємність одного обороту (%) допоможе охарактеризувати величину витрат на один оборот обігових коштів та залишків виробничих запасів і дають кількісну оцінку впливу швидкості обертання обігових коштів на доходність виробничої діяльності.

Залежність рівня витратоємності обороту обігових коштів від собівартості обсягу виробничих запасів, необхідного для здійснення одного виробничого процесу, середньорічних залишків оборотних коштів і витрат обігу. Отже, своєчасне оцінювання необхідних витрат і ресурсів дасть можливість обґрунтувати заходи щодо ефективного використання ресурсів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Розрахунок результуючого показника рівня організації ресурсно-виробничого потенціалу на підприємстві пропонуємо зводити до додавання

рівня організації сировинної зони підприємства і рівня організації виробничого процесу на підприємстві, скоригованих на відповідні коефіцієнти значущості.

Реалізація даної методики спрямована на одержання науково-технічного, економічного та соціального ефекту.

Як вже наголошувалося, потенціал потужності пропонується використовувати на основі гармонізованих елементів виробництва, тобто для виробництва максимально можливої кількості продукції основних засобів повинно бути досить для того, щоб забезпечити безперебійну і якісну роботу робочих машин і устаткування, за технічною нормою продуктивності яких було проведено розрахунок потенціалу потужності. Оборотних коштів повинно бути рівно стільки, щоб фінансово і матеріально забезпечити виробництво продукції у встановленому обсязі і створити достатню оборотність продукції, яка відтворюється, і елементів виробництва. Чисельність персоналу повинна бути такою, як необхідно для управління і обслуговування виробничого процесу і всього виробництва в цілому.

Використання ресурсно-виробничого потенціалу зводиться до експлуатації цілого гармонізованого виробничого комплексу, в якому триєдність елементів виробництва взаємозв'язана і взаємообумовлена. Спроби виразити кількісно рівень використання елементів виробництва, як правило, зводяться до визначення показників, які традиційно відносять до показників економічної ефективності, тобто до фондівіддачі, продуктивності праці і матеріалоємності продукції.

Поза всяких сумнівів, названі показники в теоретичному відношенні є показниками використання елементів виробництва і можуть бути застосовані як на основі натурального, так і вартісного вимірювання результату виробництва. Їх використання для вивчення динаміки використання ресурсно-виробничого потенціалу повинне дозволити виявити певні тенденції, але весь недолік зводиться до головного: на їх основі неможливо дати однозначну характеристику стану об'єкту дослідження, а, значить, і

визначити тенденції.

Система показників для виміру і оцінки рівня організації ресурсно-виробничого потенціалу промислових підприємств повинна враховувати специфіку галузей промисловості, яка полягає в тому, що кінцеві результати їх діяльності багато в чому визначені якістю, кількістю і своєчасністю постачань сировини. Тому рівень організації сировинної зони промислових підприємств розглядають не як чинник, а як складову рівня організації ресурсно-виробничого потенціалу.

Представляється доцільним розглянути методичні прийоми визначення рівнів організації сировинної зони і виробничого потенціалу.

Специфічні особливості обробки сировини і технології її переробки в різних галузях промисловості зумовлює різну роль рівня організації сировинної зони у складі узагальнюючого показника РОрвп. Найбільшої значущості він набуває в тих галузях, в яких вихід продукції цілком залежить від початкової якості сировини. Нижча його значущість характерна для тих галузей, які переробляють сировину більш стійку до зберігання і транспортування. Кожна галузь промисловості має специфіку в частині створення оптимальних сировинних зон, але загальні вимоги єдині: мінімізація витрат на виробництво сировини, транспортних витрат, втрат сировини під час навантажувально-розвантажувальних і транспортно-складських робіт та її доставки, збереження якості сировини, як під час її транспортування, так і в процесі переробки. Стає зрозумілим, що всі економічні процеси, які відбуваються в сировинній зоні, безпосередньо формують і економічний потенціал промислового підприємства.

Проблема оптимальної організації сировинних зон актуальна з тієї причини, що витрати на сировину і основні матеріали в багатьох галузях достатньо великі. Особливості сировини і використовуваних технологій її переробки зумовлюють різний рівень значущості окремих чинників.

Головним в системі показників, які характеризують рівень організації сировинної зони підприємства є коефіцієнт забезпеченості сировиною

підприємства. Це один з найголовніших показників системи, який з різних позицій характеризує рівень організації сировинної зони. Чим більше кількість поставленої сировини, тим більше і вироблення продукції і, відповідно, вище техніко-економічні показники діяльності підприємства. Не менш важливим питанням є характеристика якості сировини, яка поставляється, що також, як і кількість сировини, суттєво впливає на кінцеві результати діяльності підприємства.

Що стосується коефіцієнта якості сировини, то слід сказати, що він показує частку стандартної сировини в сумарному обсязі її постачань на переробку, тобто якість сировини, яка поставляється, з позицій її кондиційності і технологічності.

Важливе значення в рішенні створення системи показників має вимірювання рівня прогресивності організації сировинної зони, який нами запропоновано визначити за допомогою коефіцієнта кооперації. Іншим, показником, що доповнює попередній, є коефіцієнт компактності сировинної зони. Мінімізація середньозваженого радіусу сировинної зони має принципове значення для формування економічного потенціалу підприємства. Висока питома вага транспортних витрат з доставки сировини визначає необхідність зменшення цих витрат і тим самим визначає зменшення витрат з придбання сировини. У компактній сировинній зоні поліпшується початкова якість сировини, яка поставляється, з подальшим зростанням сортності продукції і відповідними економічними результатами.

Не дивлячись на те, що приведені показники дозволяють всесторонньо охарактеризувати рівень організації сировинної зони в частині забезпечення сировиною належної якості і кількості, а також рівень її прогресивності, в методичному відношенні все ж таки необхідно на основі часткових показників розробити єдиний узагальнюючий показник, який би дозволив однозначно вимірювати рівень організації сировинної зони і його динаміку. Необхідно також проводити і оцінку рівня організації сировинної зони.

Кожному з показників привласнено рівень вагомості виходячи з того,

що в загальній сумі ці коефіцієнти повинні скласти одиницю.

Ідеологія вимірювання рівня організації виробничого потенціалу така, що всі показники системи, як узагальнюючий, так і кожен частковий показник згідно єдиному для них вектору спрямованості прагнуть до одиниці і не можуть бути більше її. Крім того, теоретично максимальне значення кожного з показників приведеної вище системи є рівним одиниці. Це дозволяє стверджувати, що фактичне значення узагальнюючого і часткових показників і є ступенем досягнення максимально можливих величин цих показників, іншими словами, це і є їх оцінка [60].

Використання запропонованої методики розглянуто на прикладі ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА». Для застосування методики необхідно знати значення коефіцієнтів значущості кожної складової ресурсно-виробничого потенціалу. Для розрахунку показників, які характеризують компактність сировинної зони підприємства, необхідно розрахувати середню відстань доставки сировини на переробку. Значення цього показника має важливе значення при визначенні рівня організації сировинної зони.

Для здійснення аналізу використання виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» наведемо в таблиці 3.5 дані, які нам будуть потрібні для проведення розрахунків рівня організації сировинної зони підприємства.

Таблиця 3.5– Вихідні дані для розрахунку рівня організації сировинної зони ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» за 2018-2020 рр.

№ з/п	Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1.	Кількість сировини, яка забезпечує повне завантаження виробничих потужностей, т.	2467,0	2467,0	2467,0
2.	Кількість сировини, поставленої на промислову переробку, т.	1876,0	1943,0	2037,0
3.	Кількість стандартної сировини (базисної якості), поставленої на промислову переробку, т.	1389,0	1476,0	1750,0
4.	Кількість сировини, яка пройшла попередню обробку в сировинній зоні, т.	321,0	437,0	325,0
5.	Середній радіус сировинної зони, км	20,3	21,5	19,5

Для розрахунку величини середньозваженого радіусу сировинної зони підприємства наведено нижче дані, отримані від сировинного відділу ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» відстані від постачальників сировини і кількість поставленої сировини в даному періоді (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6 – Дані для розрахунку величини середньозваженого радіусу сировинної зони ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

№ з/п	Показник	Відстань доставки, км.	Маса поставленої сировини за рік, кг.		
			2018 рік	2019 рік	2020 рік
1.	Постачальник № 1	26	545	436	567
2.	Постачальник № 2	7	399	615	751
3.	Постачальник № 3	12	563	339	307
4.	Постачальник № 4	44	–	98	–
5.	Постачальник № 5	39	369	455	412

Проведені розрахунки середньозваженого радіусу сировинної зони по роках, показали, що радіус сировинної зони у 2018 році становив 20,3 км., у 2019 – 21,5 км. та у 2020 році сягав 19,5 км.

Проведемо розрахунок показників, які характеризують рівень організації сировинної зони підприємства і наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Показники рівня організації сировинної зони ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА»

№ з/п	Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1.	Коефіцієнт якості сировини	0,740	0,760	0,859
2.	Коефіцієнт кооперації	0,171	0,225	0,160
3.	Коефіцієнт компактності	1,231	1,164	1,283
4.	Коефіцієнт забезпеченості сировиною	0,761	0,788	0,827
5.	Рівень організації сировинної зони	0,686	0,804	0,732

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити висновок, що за проаналізований період на підприємстві спостерігається збільшення коефіцієнта якості сировини, а це говорить про те, що з кожним роком сировина, що надходить на підприємство, має кращу якість. У 2018 році цей

показник становив 0,740, у 2019 – 0,760, а у 2020 – 0,859. Спостерігається спочатку підвищення, а потім зниження рівня кооперації до 0,160. Що стосується коефіцієнта компактності, то тут слід сказати, що він спочатку зменшився до 1,164, а потім у 2020 році зріс до 1,283. На ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» спостерігається підвищення забезпеченості сировиною, наслідком чого є збільшення надходження виробничих запасів для надання послуг. Такі зміни є позитивним явищем, адже за рахунок їх підприємство збільшує свій виробничий потенціал. Якщо аналізувати показники рівня організації сировинної зони, то можна сказати, що з кожним роком даний рівень зростає, тим самим показує наскільки організованою є на підприємстві діяльність по доставці сировини на підприємство.

Таким чином, за допомогою запропонованої методики аналізу використання виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» зможе вчасно визначати рівень забезпеченості необхідними матеріалами та витратоємність обороту виробничих запасів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення наукових завдань, які полягають в удосконаленні обліку та аналіз ефективності використання виробничих запасів, спрямованих на забезпечення ефективності використання виробничих запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Аналіз нормативних та літературних джерел свідчить про неоднозначність підходів вітчизняних і зарубіжних вчених до трактування терміна «виробничі запаси», визначення їх складових елементів, функціонального призначення та принципів віднесення запасів до складу виробничих. Ми пропонуємо трактувати виробничі запаси як активи, які використовуються для подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством.

Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація. Запаси можна класифікувати за наступними ознаками. Було запропоновано одну із класифікаційних груп запасів «За обсягом», яка враховує два види запасів «вільні» – це запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві та «обмежені» – це запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві.

З метою своєчасного отримання первинних документів з місць їх виписування наказом керівника встановлено графік документообігу, яким регулюється порядок і строки складання, подання в бухгалтерію документів, а також призначаються конкретні виконавці, відповідальні за дотримання встановленого порядку і строків. Під відпуском у виробництво розуміється відпуск матеріалів для виготовлення продукції (надання послуг або виконання робіт). Відпуск матеріалів у комори цехів розглядається як внутрішнє переміщення матеріалів. При відсутності комор цехів відпуск

матеріалів з центральних складів вважається витратою на виробництво. На підставі проведених досліджень, було запропоновано схему документообігу з надходження та вибуття запасів на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА».

Детально розкрито сутність системи обліку надходження виробничих запасів на підприємство та їх відпуску і вибуття та оформлення їх відповідними документами. ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» відкриває аналітичні рахунки в залежності від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом. Підприємство самостійно вирішує, як організувати аналітичний облік виробничих запасів залежно від конкретних умов діяльності підприємства та ведення бухгалтерського обліку.

Внесли пропозиції щодо оцінки вибуття запасів використовувати метод ФІФО. Як відомо сутність якого полягає у тому допускають, що запаси, які надійшли першими на підприємство, першими і будуть реалізовані, тобто одиниці запасів, які надійшли на підприємство (придбані, вироблені) першими, відпускаються (продаються) також першими. Застосування цього методу є обґрунтованими в умовах інфляції. Таким чином, оцінка запасів у балансі буде наближена до їх реальної вартості. Цей метод простий, запобігає можливості маніпулювання прибутком, забезпечує відображення у балансі суми запасів, яка приблизно збігається з поточною ринковою вартістю, і, на наш погляд, він є найбільш прийнятним для специфічної діяльності підприємства.

В умовах нормативного регулювання виробничих потреб виробничих запасів і нормативного методу їх обліку на підприємстві стає можливим підвищити ефективність і оперативність контролю за їх витрачанням на виробництві. Так для удосконалення обліку норм витрат виробничих запасів пропонується спеціальна форма лімітно-забірної картки. В запропонованій лімітно-забірній картці, на відміну від стандартної, надається можливість оформлення багаторазового відпуску двох номенклатурних номерів виробничих запасів.

Як відомо функції управління завжди спрямовані на досягнення визначених цілей. Способи досягнення поставлених цілей спочатку формуються шляхом планування і прогнозування, тому ці функції в системі управління займають центральну ланку. Розробка прогнозів і планів за основними видами діяльності, а також контроль за їх виконанням зазвичай називається бюджетуванням.

Від типових схем операційного бюджету запропонованих у науковій літературі, посібниках та підручниках, ми пропонуємо нашу розроблену схему операційного бюджету ввести на ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА». Розроблена схема операційного бюджету показує залежність бюджету собівартості реалізації послуг, робіт та бюджету закупівлі від бюджету запасів.

Функції бюджету як засіб контролю і оцінки виробничої діяльності підприємства та його структурних підрозділів розкриваються тільки тоді, коли планові показники порівнюються з фактичними показниками. Для визначення потреби в матеріалах спочатку планується обсяг продажів і обсяг виробництва. Бюджет потреби в основних матеріалах визначається розрахунковим шляхом на базі прогнозних обсягів продажів і випуску продукції. Існує два основні методи визначення бюджету основних матеріалів: метод технологічного нормування; метод порівняльного аналізу рахунків.

Можливими шляхами подальшого поліпшення використання матеріалів є рівномірне завезення товарно-матеріальних цінностей; формування запасів у межах можливого мінімуму для постійного забезпечення безперервності процесу виробництва; недопущення придбання непотрібних і реалізація надлишкових матеріалів.

Для більш детального вивчення матеріальних витрат, ми проаналізуємо за допомогою факторного аналізу, як саме впливає матеріаловіддача на загальний обсяг наданих послуг, виконаних робіт. Розрахунки показали, що у звітному періоді матеріаловіддача збільшилась на 0,51 обсяг реалізованої

продукції збільшилась на 38142,0 тис. грн.

Аналіз рівня використання виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» показав, що виробнича собівартість послуги, роботи у звітному 2020 році становить 135023,0 тис. грн., вона знизилась в порівнянні з 2019 роком на 18524,0 тис. грн. Провівши аналіз ефективності використання виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА», зокрема аналіз матеріаломісткості та матеріаловіддачі, можна сказати, що запаси підприємства для реалізації продукції використовуються ефективно, про що свідчать показники обсягу наданих послуг підприємства, матеріаломісткості та матеріаловіддачі.

Для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» необхідно вдосконалити методику планування, аналізу і контролю запасів. Особливу увагу слід приділити аналізу, від якого залежить об'єктивна оцінка результатів господарської діяльності, повнота виявлення резервів ефективного використання ресурсів і витрат.

Одним з недоліків на даному підприємстві є недооцінка таких показників, як витратоємність одного оборотного циклу коштів і витратоємність одного оборотного циклу залишків виробничих запасів. Сутність цих показників полягає у тристоронній оцінці виробничого процесу – швидкості обороту оборотних коштів, обороту залишків виробничих запасів і витрачання одного циклу обороту коштів.

На ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» спостерігається підвищення забезпеченості сировиною, наслідком чого є збільшення надходження виробничих запасів для надання послуг. Такі зміни є позитивним явищем, адже за рахунок їх підприємство збільшує свій виробничий потенціал. Якщо аналізувати показники рівня організації сировинної зони, то можна сказати, що з кожним роком даний рівень зростає, тим самим показує наскільки організованою є на підприємстві діяльність по доставці сировини на підприємство.

За допомогою запропонованої методики аналізу використання виробничих запасів ТОВ «ПТАХОФАБРИКА «ЗАРІЧНА» зможе вчасно визначати рівень забезпеченості необхідними матеріалами та витратоємність обороту виробничих запасів.

Отже, виробничі запаси є важливими складниками складного механізму підприємства. Саме тому визначенню та вивченню цих категорій необхідно приділяти важливе значення, адже від прийнятих сьогодні рішень залежать стан та перспективи розвитку підприємства завтра.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бавико О.Є. Позитивна складова фінансової відповідальності. *Форум права*. 2016. № 1. С. 13-18.
2. Білуха, М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : підручник Київ : КДТЕУ, 2000. 692 с.
3. Бурдейна, Л. В. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду обліку виробничих запасів. *Економічні науки: Збірник наукових праць. Приватного вищого навчального закладу*. 2019. № 6. С.14-21.
4. Бутинець Т.А., Чижевська Л.В. Фінансовий облік. Київ : Атіка, Літера ЛТД, 2009. 623 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник 8-ме вид., перероб. і доп. Житомир : Рута, 2009. 912 с.
6. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Житомир : Інститут змісту, 2003. 589 с.
7. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник для студентів вузів спеціальності 7.050100 «Облік і аудит». Житомир : ЖІТІ, 2003. 640 с.
8. Бутинець Ф.Ф., Горецька І.О. Міжнародний бухгалтерський облік. Житомир : ЖІТІ, 2008. 448 с.
9. Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Малюга Н.М., Чижевські Л.В. Бухгалтерський управлінський облік : підручник. Житомир : ЖІТІ, 2002. 480 с.
10. Бутинець Ф.Ф., Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Житомир : ПП «Рута», 2001. 383 с.
11. Вальчук О.О. Проблеми обліку реалізації готової продукції на торговельних підприємствах та шляхи їх вирішення. *Міжнародний науковий журнал «Науковий огляд»*. 2021. № 2. С. 204-211.
12. Власова В.М. Основи підприємницької діяльності: економічна

теорія, маркетинг, фінансовий менеджмент. Київ : Думка, 2009. 496 с.

13. Волков О.І. Економіка підприємства. Київ : Вища школа, 2008. 519 с.

14. Вороніна В.Л., Черниш В.В. Особливості документального відображення руху готової продукції. *Кримський економічний вісник*. 2020. Частина I. С. 277. 2

15. Вороніна В.Л., Черниш В.В. Шляхи вдосконалення обліку готової продукції. *Економіка і підприємництво: теоретико-методологічні аспекти обліку, аналізу та контролю*. 2019. С. 128.

16. Глібко В.М., Бушан В.М. Судова бухгалтерія : підручник Київ : Юрінком Інтер, 2016. 224 с. 3

17. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник Київ : Лібра, 2006. 704 с.

18. Голов С.Ф. Чи перешкоджає П(С)БО 16 «Витрати» економічній роботі на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2019. № 5. С. 3-10.

19. Гончаренко Н.В. Проблеми розвитку торгівлі сільськогосподарською продукцією. *Економіка України*. 2017. № 7. С. 24.

20. Горицька Н.Г. Бухгалтерський облік і фінансовий аналіз : практич. посіб. Київ : Редакція газети «Бухгалтерія, податки, бізнес», 2014. 288 с.

21. Грищенко О. В. Щодо вдосконалення первинного обліку реалізації готової продукції підприємств. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2019. Випуск 3(15). С. 23-29.

22. Гура Н. Визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток за Податковим кодексом України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 5. С. 22-26.

23. Гуцайлюк З. В. Облік матеріальних ресурсів в харчовій промисловості. Київ : Техніка, 1983. 104 с.

24. Дмитренко Г. Оцінювання ризиків у системі державного внутрішнього фінансового контролю. *Економіка та управління підприємствами і національним господарством*. 2018. URL:

http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/WSueqy.pdf

25. Економічна енциклопедія : в 3 т. / ред. Б. Гаврилишина. Тернопіль : ТАНГ, 2010. Т. 3. 863 с.

26. Економічний словник-довідник. / за ред.: С. В. Мочерного. Київ : Феміна, 1995. 368 с.

27. Ефіменко, В. І. Облік у зарубіжних країнах : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2017. 211 с.

28. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. Київ : Т-во «Знання» КОО. 2009. С. 158.

29. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Мінфін. України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 05.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 15.10.2022).

30. Каліна А.В., Конєва М.І., Ященко В.А. Економічний аналіз і прогнозування : навч.-метод. посіб. Київ, 2008. 266 с.

31. Карєв В.П. Проблеми визначення економічних вигід. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 09. С. 32-35.

32. Кіш Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посіб. Київ : 2014. 360 с.

33. Ковалев В.В. Фінансовий аналіз: керування капіталом, вибір інвестицій, аналіз звітності. Харків : 2006. 432 с.

34. Козлова Е. П. Облік матеріалів та розрахунки з постачальниками. *Бухгалтерський облік*. № 8. 2012. С. 38-41.

35. Костенко Н. Проводимо інвентаризацію запасів. *Податки та бухгалтерський облік*. 2005. № 88 с. 14-18.

36. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник Київ : КНЕУ, 2007. 334 с.

37. Кузьмінський Ю. А. Наукові дослідження в сфері бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. №. 20. С. 315-321.

38. Ларюхіна, І. О. Визначення особливостей обліку запасів в Україні та в зарубіжних країнах. *Управління розвитком*. 2018. № 15. С. 117-120.
39. Лень В.С. Управлінський облік: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2010. 287 с.
40. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Центр навчальної літератури. 2012. 628 с.
41. Максименко Г. Д. Облік та контроль матеріалів. *Бухгалтерський облік*. № 3. 2010. С. 43-45.
42. Марочкіна А.М. Бухгалтерський облік за національними стандартами : навч. посіб. Харків : Прогрес, 2012. 154 с.
43. Матвійчук, М. З. Облік запасів: управлінський аспект оптимізації. *Інноваційна економіка*. 2018. № 9. С. 180-187.
44. Мех Я. В. Облік та аналіз внутрішніх резервів промислового підприємства : навч. посіб. Київ : УМК ВО, 2010. 144 с.
45. Михалевич С. Проблеми обліку транспортно-заготівельних витрат та шляхи їх вирішення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 3 С. 20.
46. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти), 2017, URL: <https://www.iaa.org.ua/wp-content/uploads/2013/08/IPPF-Standards-2017-Ukrainian.pdf> (дата звернення 20.08.2022).
47. Неслова Н. А. Проблемні питання обліку запасів та шляхи їх вирішення. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє*. Збірник тез і доповідей 21-23 квітня 2016 р. Суми : Еллада. 41 с.
48. Нестеренко Є. Є. Методи обліку товарно-матеріальних запасів: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Управління розвитком*. 2013. № 17. С. 58.
49. Остап'юк М. Я. Облік у господарських товариствах : навч. посіб. Київ : КДО. 2011. 112 с.
50. Петрик О. А. Особливості внутрішнього аудиту інвестиційних проектів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020.

№ 797. С. 292-299.

51. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Мінфін. України від 30.11.1999 № 291. Дата оновлення: 09.12.2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення 15.10.2022).

52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. наказом Мінфін. України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення: 01.01.2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення 15.10.2022).

53. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 16.11.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 20.08.2022).

54. Собко В. В., Пархоменко В. М. Бухгалтерський облік у підприємницькій діяльності. Київ : Техніка, 2004. 222 с.

55. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський облік на підприємствах з різними формами власності : навч. метод. посіб. Київ : ВТОВ «А. С. К.», 2003. 512 с.

56. Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector / INTOSAI, Internal Control Standards Committee. - Belgium, Brussels, 2004. 71 p.

57. Prasart Jongjaroenkamol, Volker Laux. Insider versus outsider CEOs, executive compensation, and accounting manipulation. *Journal of Accounting and Economics*. 2017. Vol. 63, №2-3. P. 253-261.

58. Stephen Glaeser, Wayne R. Guay. Identification and generalizability in accounting research: A discussion of Christensen, Floyd, Liu, and Maffett (2017). *Journal of Accounting and Economics*. 2017 Vol. 64, №2-3. P. 305-312.

59. Volker Lauxa, Phillip C. Stocken. Accounting standards, regulatory enforcement, and innovation. *Journal of Accounting and Economics*. 2018. Vol. 65. №2-3. P. 221-236.

60. Xu Jiang, Ming Yang. Properties of optimal accounting rules in a signaling game. *Journal of Accounting and Economics*. 2017. Vol. 63, № 2–3. P. 499-512.

ДОДАТОК А

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2018 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001	27	27
накопичена амортизація	1002	27	27
Незавершені капітальні інвестиції	1005	163	30
Основні засоби	1010	51918	55251
первісна вартість	1011	86398	91731
знос	1012	34480	36480
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	52081	55281
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	23567	23354
Поточні біологічні активи	1110	16470	18182
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	45944	86551
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	46	311
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	39004	74138
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	47550	25263
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	1923	119
Усього за розділом II	1195	174504	227918
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	226585	283199

Продовження ДОДАТКУ А

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1969	1969
Капітал у дооцінках	1405	13673	13673
Додатковий капітал	1410	5129	5129
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	203622	241174
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	224393	261945
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	17984
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	1226	2361
розрахунками з бюджетом	1620	158	330
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	2	3
розрахунками з оплати праці	1630	116	147
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	690	429
Усього за розділом III	1695	2192	21254
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1900	226585	283199

Керівник

Головний бухгалтер

ДОДАТОК Б

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2019 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001	27	27
накопичена амортизація	1002	27	27
Незавершені капітальні інвестиції	1005	30	36
Основні засоби	1010	55251	52329
первісна вартість	1011	91731	92477
знос	1012	36480	40148
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	55281	52365
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	23354	34551
Поточні біологічні активи	1110	18182	20194
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	86551	102969
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	311	33
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	74138	104808
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	25263	5285
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	119	491
Усього за розділом II	1195	227918	268331
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	283199	320696

Продовження ДОДАТКУ Б

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1969	1969
Капітал у дооцінках	1405	13673	13673
Додатковий капітал	1410	5129	5129
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	241174	255634
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	261945	276405
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	17984	27055
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	2361	8749
розрахунками з бюджетом	1620	330	2204
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	3	56
розрахунками з оплати праці	1630	147	237
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	429	5990
Усього за розділом III	1695	21254	44291
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	283199	320696

Керівник

Головний бухгалтер

ДОДАТОК В

Баланс (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2020 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001	27	27
накопичена амортизація	1002	27	27
Незавершені капітальні інвестиції	1005	36	604
Основні засоби	1010	52329	50906
первісна вартість	1011	92477	94932
знос	1012	40148	44026
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	52365	51510
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	34551	36709
Поточні біологічні активи	1110	20194	25878
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	102969	110873
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135	33	1416
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	104808	113372
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	5285	2518
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190	491	197
Усього за розділом II	1195	268331	290963
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	320696	342473

Продовження ДОДАТКУ В

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1969	1969
Капітал у дооцінках	1405	13673	13673
Додатковий капітал	1410	5129	5129
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	255634	275619
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495	276405	296390
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	27055	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	8749	38150
розрахунками з бюджетом	1620	2204	190
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	56	83
розрахунками з оплати праці	1630	237	365
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	5990	7295
Усього за розділом III	1695	44291	46083
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	320696	342473

Керівник

Головний бухгалтер

ДОДАТОК Д

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2018 р.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	152005	171839
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(103704)	(94242)
Валовий: прибуток	2090	48301	77597
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	4800	20385
Адміністративні витрати	2130	(4375)	(3970)
Витрати на збут	2150	(3949)	(4717)
Інші операційні витрати	2180	(8723)	(2349)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	36054	86946
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	2741	2317
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	(1229)	(885)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(14)	(58)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	37552	88320

Продовження ДОДАТКУ Д

збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	37552	88320
збиток	2355	()	()

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	37552	88320

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	104894	91750
Витрати на оплату праці	2505	4140	3569

Продовження ДОДАТКУ Д

Відрахування на соціальні заходи	2510	911	1327
Амортизація	2515	3634	4048
Інші операційні витрати	2520	11026	2349
Разом	2550	124605	103043

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

ДОДАТОК Е

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2019 р.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	142265	152005
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(116499)	(103704)
Валовий: прибуток	2090	25766	48301
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	974	4800
Адміністративні витрати	2130	(5464)	(4375)
Витрати на збут	2150	(6307)	(3949)
Інші операційні витрати	2180	(846)	(8723)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	14123	36054
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	3612	2741
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	(3271)	(1229)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(4)	(14)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	14460	37552

Продовження ДОДАТКУ Е

Збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	14460	37552
збиток	2355	()	()

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	14460	37552

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	119753	104894
Витрати на оплату праці	2505	6348	4140

Продовження ДОДАТКУ Е

Відрахування на соціальні заходи	2510	1397	911
Амортизація	2515	3769	3634
Інші операційні витрати	2520	13423	11026
Разом	2550	144690	124605

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник
Головний бухгалтер

ДОДАТОК Ж

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2020 р.

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	180407	142265
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(135023)	(116499)
Валовий: прибуток	2090	45384	25766
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	289	974
Адміністративні витрати	2130	(6791)	(5464)
Витрати на збут	2150	(16677)	(6307)
Інші операційні витрати	2180	(1720)	(846)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	20485	14123
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	1590	3612
Інші доходи	2240		
Фінансові витрати	2250	(2090)	(3271)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	()	(4)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	19985	14460

Продовження ДОДАТКУ Ж

Збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	19985	14460
збиток	2355	()	()

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	19985	14460

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	162445	119753
Витрати на оплату праці	2505	9668	6348

Продовження ДОДАТКУ Ж

Відрахування на соціальні заходи	2510	2127	1397
Амортизація	2515	3881	3769
Інші операційні витрати	2520	17749	13423
Разом	2550	195870	144690

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Продовження ДОДАТКУ И

Зворотний бік форми № 8

	Дата	Кількість	Залишок ліміту	Підпис завідуючого складом або одержувача
Відпущено				
			і т. д.	
Повернено				

Начальник відділу,
який встановив ліміт

Начальник підрозділу, який
одержав матеріальні цінності

Завідуючий складом